

KROK PO KROKU

**PRZEWODNIK DLA OPIEKUNA
PEDAGOGICZNEJ PRAKTYKI
STUDENCKIEJ**

Opracowanie:

Justyna Borowska
Ryszard Chodyniecki
Mariusz Cybulko
Marzena Kościuszko
Małgorzata Maksim
Anna Mózdyńska
Bożena Niechoda
Elżbieta Stasiewicz
Jarosław Szusta
Elwira Tomczyk

Białystok 2011

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. Cele praktyk studenckich	6
2. Organizacja praktyki w placówce	7
2.1. W gabinecie dyrektora placówki	7
2.2. Spotkanie ze studentem	9
2.2.1. W przedszkolu	9
2.2.2. W szkole	12
2.2.3. W placówce opiekuńczo-wychowawczej	18
2.3. Zasady bezpieczeństwa w placówce oświatowej	20
2.4. Projektowanie i prowadzenie zajęć	22
2.4.1. W przedszkolu	22
2.4.2. W szkole	24
2.4.3. W placówce opiekuńczo-wychowawczej	26
2.5. Praca pedagoga szkolnego	28
2.6. Zajęcia pozalekcyjne w placówkach oświatowych	33
2.7. Posiedzenia Rady Pedagogicznej	40
2.8. Formy współpracy z rodzicami	42
2.9. Wykorzystanie technologii informacyjnej w pracy nauczyciela	51
2.10. Ocena praktyk pedagogicznych i autorefleksja	58
3. Przykładowe druki ułatwiające odbywanie praktyki studenckiej	61
3.1. Harmonogram praktyk	61
3.2. Arkusz obserwacji lekcji	63
3.3. Wzór oceny	68
3.4. Oświadczenie studenta o zachowaniu tajemnicy służbowej	72
3.5. Arkusz kompetencji nauczycielskich praktykanta	73
4. Wykaz najważniejszych aktów prawnych obowiązujących nauczyciela	76
Literatura	92

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Bez mistrza nie masz sztuki, bez przykładu nauki
przysłowie polskie

Projekt realizowany przez Uniwersytet w Białymstoku w partnerstwie z Urzędem Miejskim w Białymstoku i Combidata Poland sp. z o.o.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet III „Wysoka jakość systemu oświaty”, Działanie 3.3. „Poprawa jakości kształcenia”,
Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe”

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

WSTĘP

Nauczyciel – dobrym i skutecznym opiekunem praktyk

Oddajemy w Państwa ręce poradnik, który jest przewodnikiem po praktykach studenckich stanowiących ministraż przygotowujący do zawodu nauczyciela. Efektywność praktyk przedmiotowo - metodycznych w dużej mierze zależy od opiekuna. Do ważnych zadań nauczyciela należy więc wzbudzenie w studentach – przyszłych nauczycielach - motywacji do dalszego opanowywania umiejętności zawodowych. Wiele będzie zależeć od tego, jaki model komunikacji z praktykantem wypracuje nauczyciel. Budowanie wzajemnego kontaktu polega na tworzeniu sytuacji wiarygodności i zaufania, klimatu sprzyjającego porozumiewaniu się. Umiejętność budowania kontaktu z uczniami i opiekunem jest warunkiem spełnienia się w roli nauczyciela.

Jednym z najważniejszych ogniw podczas praktyki jest opiekun, który wprowadza studenta w środowisko szkolne i pozaszkolne uczniów oraz pomaga w planowaniu własnego rozwoju zawodowego. Jakie są więc, obok skutecznej komunikacji, oczekiwania studenta wobec opiekuna? Praktykanci liczą na możliwość wykazania się nabytymi podczas zajęć metodycznymi umiejętnościami, podjęcia działań wynikających z ich potrzeb w warunkach danej szkoły. Jeżeli szkoła stworzy warunki do wykazania się tymi umiejętnościami, to praktyka spełni swoją motywacyjną rolę w dalszym rozwoju studenta. Praktyki pedagogiczne nie mogą ograniczać się tylko do uczestnictwa w zajęciach lekcyjnych, dlatego opiekun powinien przeprowadzić studenta po wszystkich obszarach działania placówki, poczynając od gabinetu dyrektora, po spotkanie z pedagogiem i innymi nauczycielami. Jego obowiązkiem jest również pokazanie, jak przygotować się do zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych, pozalekcyjnych, spotkań z rodzicami, jako współodpowiedzialnymi za proces edukacji dzieci. Tym właśnie zagadnieniom poświęciliśmy kolejne rozdziały naszej publikacji. W ostatnim zgrupowaliśmy najważniejsze akty prawne obowiązujące nauczyciela i regulujące pracę placówek oświatowych.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Efektom współpracy podczas praktyk powinno być nabycie przez studenta kompetencji w zakresie dydaktycznym, wychowawczym, społecznym, zdolności kreatywności, samokształcenia, innowacyjności i niestandardowości działań. Ponadto musi on skutecznie planować, realizować, organizować i oceniać proces edukacyjny.

Pełnienie roli opiekuna praktyk jest dla nauczyciela doskonałą okazją do poszerzenia swoich umiejętności i doskonalenia rozwoju zawodowego. Mamy więc nadzieję, że poradnik ten przyczyni się do realizacji tych celów.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

1. CELE PRAKTYK STUDENCKICH

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli absolwent studiów specjalizacji nauczycielskiej powinien być przygotowany do kompleksowej realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych szkoły. Po odbyciu praktyki musi posiadać umiejętności z zakresu współpracy z uczniami i nauczycielami, środowiskiem rodzinnym uczniów, podejmowania zadań wykraczających poza zakres nauczanego przedmiotu, samodzielnego tworzenia i weryfikowania projektów działań, kierowania własnym rozwojem zawodowym i osobowym, posługiwania się przepisami prawa dotyczącymi systemu oświaty oraz statusu zawodowego nauczycieli.

Głównym celem praktyk jest wprowadzenie studenta w rolę nauczyciela i wspieranie jego rozwoju zawodowego. Pozostałe cele to:

- poznanie struktury organizacyjnej oraz zasad funkcjonowania placówki,
- zapoznanie ze sposobem prowadzenia dokumentacji szkolnej,
- doskonalenie umiejętności projektowania i realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego,
- doskonalenie umiejętności autorefleksji w celu lepszego kierowania własnym rozwojem zawodowym,
- nabycie umiejętności realizacji podstawy programowej.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2. ORGANIZACJA PRAKTYKI W PLACÓWCE

2.1. W gabinecie dyrektora placówki

Dyrektor sprawuje ogólny nadzór nad przebiegiem praktyki studenckiej w placówce. Stara się stworzyć atmosferę mobilizacyjną i zachęcającą studenta do pracy w zawodzie nauczycielskim. Wyznacza spośród nauczycieli bezpośredniego opiekuna praktyk, którego wykształcenie jest zgodne z kierunkiem studiów praktykanta. Przeprowadza pierwsze spotkanie studenta z opiekunem w celu omówienia spraw organizacyjnych. Poleca im opracowanie szczegółowego harmonogramu praktyk, który później zatwierdzi. Powierza opiekunowi nadzór nad prawidłowym i zgodnym z harmonogramem przebiegiem praktyki, przygotowaniem dokumentów poświadczających odbycie praktyki.

Szkolna praktyka pedagogiczna stanowi nieodłączną część procesu dydaktyczno - wychowawczego, jest ważnym ogniwem w procesie kształcenia studentów specjalności nauczycielskiej, dlatego nie powinna ograniczać się do uczestnictwa tylko w zajęciach dydaktycznych, ale także wkraczać we wszystkie dziedziny życia szkolnego. Wprowadzenie studenta w środowisko szkolne jest zadaniem opiekuna. Student winien uczestniczyć we wszystkich dydaktycznych i wychowawczych zajęciach prowadzonych przez opiekuna: asystować podczas pełnienia dyżurów w czasie przerw międzylekcyjnych, poznać pracę wychowawcy klasowego, pedagoga szkolnego, zasady funkcjonowania organizacji uczniowskich, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych. Dyrektor umożliwia udział w posiedzeniach rady pedagogicznej i zebraniach rodziców uczniów, jeśli tego typu spotkanie będzie miało miejsce w czasie praktyki. Udziela zgody na udostępnienie wszystkich dokumentów dotyczących placówki, z którymi praktykant ma obowiązek zapoznać się. Informuje studenta, że prawo placówki w dużej mierze jest regulowane przez jego wewnętrzne zarządzenia i decyzje, do których pracownicy mają się dostosować, przyjmując je do wiadomości.

Dyrektor poleca opiekunowi zapoznać praktykanta z kancelarią i dokumentacją placówki, jej wewnętrzną organizacją oraz regulacjami prawnymi w zakresie oświaty.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Zobowiązuje też studenta do zachowania tajemnicy służbowej dotyczącej dokumentacji szkolnej, posiedzeń członków rady pedagogicznej, zebrań z rodzicami i spraw związanych z funkcjonowaniem ucznia w klasie/grupie, co ten potwierdzi, podpisując odpowiednie zobowiązanie. Podobnie jak nauczyciel zatrudniony w placówce, student winien przestrzegać dyscypliny pracy, co oznacza punktualne rozpoczynanie i kończenie pracy, traktowanie ucznia z poszanowaniem jego godności osobistej oraz wzorowe przygotowanie pod względem metodycznym i merytorycznym do prowadzonych przez niego zajęć. Student przebywający na terenie placówki musi dostosować się do zasad i norm w niej obowiązujących, przestrzegać prawa wewnątrzszkolnego oraz zasad BHP.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.2. Spotkanie ze studentem

2.2.1. W przedszkolu

Na pierwszym spotkaniu ze studentem ustalany jest szczegółowy harmonogram praktyk. Dzięki niemu student będzie wiedział, jak bezpiecznie poruszać się w placówce i stopniowo poznawać pracę nauczyciela. Harmonogram powinien zawierać:

1. Poznanie struktury organizacyjnej przedszkola oraz zasad jego funkcjonowania.

Student powinien zapoznać się z następującymi dokumentami:

- a) wewnętrznym prawem przedszkola: statutem, regulaminami: pracy, rady pedagogicznej, rady rodziców, grupy przedszkolnej, sali gimnastycznej, spacerów, wyjść i wycieczek, procedurami: postępowania w razie wypadków dzieci, dotyczącymi bezpieczeństwa dzieci podczas ich pobytu w przedszkolu oraz postępowanie w przypadku nietrzeźwości rodzica/opiekuna;
- b) aktami prawnymi regulującymi pracę nauczyciela: Ustawą o systemie oświaty, Kartą Nauczyciela, rozporządzeniami MEN dotyczącymi pracy nauczyciela i placówki, dokumentacji przebiegu nauczania, działalności opiekuńczej, wychowawczej, kształcącej oraz przepisami BHP.

2. Zapoznanie z dokumentacją pracy nauczyciela (dziennik zajęć, podstawa programowa wychowania przedszkolnego, program nauczania, plan roczny, plany miesięczne, arkusz obserwacji, arkusz badania gotowości szkolnej (diagnozy 6-latka), ramowy rozkład dnia, plan pracy kół zainteresowań, dziennik zajęć dodatkowych, przykładowe narzędzia pomiaru dydaktycznego, opinie, orzeczenia wydane przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczne dotyczące dostosowań sposobów i warunków pracy z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

3. Obserwacja zajęć dydaktycznych, zabaw kierowanych, swobodnych, prowadzonych przez nauczyciela oraz ich omawianie z wykorzystaniem arkusza obserwacji zajęć obowiązującym w danej placówce.
4. Projektowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych, zabaw swobodnych, zabaw ruchowych, czynności opiekuńczych, samoobsługowych, organizacyjnych, zajęć sportowych, porządkowych, ogrodniczych itp.
5. Uczestnictwo w posiedzeniach rady pedagogicznej (zapoznanie z regulaminem rady pedagogicznej oraz sposobem protokołowania posiedzeń rady).
6. Udział w zajęciach dodatkowych (obserwacja, zapoznanie z planem zajęć oraz sposobem prowadzenia dziennika zajęć dodatkowych).
7. Udział w spotkaniu z rodzicami (student przed spotkaniem omawia z opiekunem tematykę zebrania).
8. Udział w spacerze, wycieczce przedszkolnej (analiza dokumentacji potrzebnej przy organizacji wycieczki zgromadzonej przez nauczyciela zgodnie z regulaminem organizacji spacerów i wycieczek obowiązujących w placówce).

Na kolejnym spotkaniu opiekun zapoznaje studenta z obowiązującą dokumentacją praktyki:

- konspektem zajęć,
- arkuszem obserwacji zajęć,
- potwierdzonym harmonogramem realizacji praktyki.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Po zapoznaniu z najważniejszymi aktami prawnymi, dokumentacją placówki, przepisami BHP, student rozpoczyna praktykę w grupie przedszkolnej.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.2.2. W szkole

Opiekun kieruje praktyką studenta zgodnie z wytycznymi Uczelni i dyrektora placówki, który jest jego bezpośrednim przełożonym. Przekazuje wskazówki i rady płynące z własnego doświadczenia, literatury przedmiotu. Zapewnia studentowi właściwą realizację praktyk – stwarza warunki i umożliwia wywiązywanie się z obowiązków związanych z realizacją zadań dydaktycznych i wychowawczych. Obserwuje zachowania praktykanta w czasie pobytu w szkole, zwraca uwagę m.in. na punktualność, aktywność, zainteresowanie pracą nauczyciela i uczniów, kulturę osobistą oraz umiejętność nawiązywania kontaktu z uczniami. Prezentuje życzliwy stosunek, ale równocześnie określa wymagania wobec studenta, by zamierzone cele zostały osiągnięte

Na pierwszym spotkaniu wspólnie z praktykantem opracowuje szczegółowy harmonogram praktyk, który krok po kroku wprowadzi w życie szkoły, nauczy swobodnie poruszać się w gąszczu przepisów prawa wewnątrzszkolnego, zorientuje w najważniejszych aktach prawnych dotyczących pracy nauczyciela oraz wyposaży w niezbędne umiejętności potrzebne w prowadzeniu lekcji. **Przy planowaniu przebiegu praktyki należy uwzględnić następujące zadania** (ze względu na specyfikę niektórych placówek mogą one ulec zmianie):

1. Poznanie struktury organizacyjnej szkoły oraz zasad jej funkcjonowania. Student powinien zapoznać się z następującymi dokumentami:
  - a) prawem wewnątrzszkolnym: statutem szkoły, Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania - WSO, regulaminami: pracy, dyżurów, klasopracowni, rady pedagogicznej, wycieczek oraz programami: wychowawczym, profilaktycznym, a także z procedurami postępowania w sytuacjach kryzysowych,
  - b) aktami prawnymi regulującymi pracę nauczyciela: Kartą Nauczyciela, Ustawą o systemie oświaty oraz niezbędnymi rozporządzeniami MEN dotyczącymi pracy dydaktycznej i wychowawczej: Rozporządzeniem w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, Rozporządzeniem w sprawie

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz z przepisami BHP.

2. Zapoznanie z dokumentacją pracy nauczyciela (dziennik lekcyjny, arkusze ocen, świadectwa, podstawa programowa, Przedmiotowy System Oceniania - PSO - w zakresie swojego przedmiotu, plany pracy, przykładowe narzędzia pomiaru dydaktycznego, dzienniki zajęć pozalekcyjnych, opinie i orzeczenia wydane przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną – PPP - dotyczące dostosowań sposobów i warunków pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych).
3. Obserwacja zajęć dydaktycznych prowadzonych przez opiekuna oraz ich omawianie z wykorzystaniem arkusza obserwacji zajęć zaproponowanym przez opiekuna w wymiarze ustalonym przez placówkę studenta.
4. Projektowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych przez studenta (opracowanie konspektu) oraz ich omówienie z opiekunem praktyk w wymiarze ustalonym przez placówkę studenta.
5. Uczestnictwo w posiedzeniach członków rady pedagogicznej (zapoznanie z Regulaminem RP oraz sposobem protokołowania posiedzeń członków rady).
6. Uczestnictwo w spotkaniu zespołów przedmiotowych (zapoznanie z planem pracy zespołu).
7. Udział w zajęciach pozalekcyjnych (obserwacja i prowadzenie zajęć, zapoznanie z planem pracy oraz sposobem prowadzenia dziennika zajęć pozalekcyjnych).
8. Spotkanie z pedagogiem (zapoznanie z programem wychowawczym i profilaktycznym, procedurami postępowania w sytuacjach kryzysowych, opiniami i orzeczeniami PPP oraz sposobem ich wykorzystania przez nauczycieli przedmiotu).

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

9. Udział w spotkaniu z rodzicami (student przed spotkaniem omawia z opiekunem tematykę zebrania).
10. Pełnienie wraz z nauczycielem dyżurów podczas przerw międzylekcyjnych zgodnie z regulaminem.
11. Udział w wycieczce szkolnej (analiza dokumentacji potrzebnej przy organizacji wycieczki zgromadzonej przez nauczyciela zgodnie z regulaminem organizacji wycieczek oraz sam regulamin wycieczek).

Opiekun praktyk winien systematycznie obserwować pracę studenta, gromadzić materiał do końcowej oceny i opinii, którą. Dokumentami potwierdzającymi pracę studenta mogą być:

- konspekty zajęć,
- arkusze obserwacji zajęć,
- potwierdzony harmonogram realizacji praktyk.

Jednym z głównych celów praktyki jest praktyczne przygotowanie studentów do podjęcia pracy w różnych typach szkół poprzez zdobycie wiadomości i umiejętności zawodowych, kształcenie odpowiedzialności zawodowej za własny rozwój oraz przestrzeganie zasad etyki zawodowej. Dla osiągnięcia tego celu konieczne jest zapoznanie z funkcjonowaniem placówki, jej zadaniami, celami, formami pracy oraz dokumentacją szkolną, a w szczególności z najważniejszymi dokumentami regulującymi pracę placówki. Nadrzędnym aktem prawa wewnętrznego szkoły, obowiązującym całą społeczność szkolną jest statut, który zawiera informacje dotyczące wszystkich dziedzin działalności placówki (cele i zadania szkoły, sposób ich realizacji, organizacja pracy szkoły, rodzaje nagród i kar stosowanych wobec uczniów, obowiązki i kompetencje organów szkoły takich jak: Dyrektor, Rada Pedagogiczna, Rada Rodziców, Samorząd Uczniowski oraz zasady ich współdziałania, prawa i obowiązki uczniów, nauczycieli i rodziców, zasady rekrutacji i relegowania uczniów).

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Opiekun winien zapoznać studenta z wyposażeniem pracowni przedmiotowej, jej regulaminem, a także z obowiązującymi regulaminami innych klasopracowni, np. pracowni informatycznej czy sali gimnastycznej, które określają szczegółowe zasady zachowania w wyżej wymienionych pomieszczeniach.

Wskazane jest, aby praktykant wiedział, że obowiązki pracodawcy i pracownika, czas pracy, dyscyplinę pracy, odpowiedzialność porządkową pracowników, nagradzanie pracowników, wynagrodzenie za pracę, bezpieczeństwo i higienę pracy reguluje regulamin pracy. Załącznikiem do niego jest regulamin nauczyciela pełniącego dyżur w szkole, który może również stanowić oddzielny dokument zawierający obowiązki nauczyciela dyżurującego.

Opiekun winien zapoznać studenta z najważniejszymi aktami prawnymi regulującymi pracę placówek oświatowych i nauczycieli w nich pracujących:

Ustawą o systemie oświaty z 7 września 1991r. jako aktem prawnym o dużym znaczeniu i zasięgu, regulującym działalność szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i policealnych, zarówno publicznych, jak i niepublicznych.

Kartą Nauczyciela z dnia 26 stycznia 1982 r. regulującą m. in. prawa i obowiązki nauczyciela, wymagania kwalifikacyjne, organizację awansu zawodowego nauczycieli.

Ułatwiając studentowi start zawodowy na praktykach, opiekun winien zapoznać go z podstawą programową oraz przeanalizować ją w kontekście swojego przedmiotu. Wyjaśnić, że podstawa programowa określa cele i zadania kształcenia szkolnego, zawiera kanon podstawowych treści nauczania oraz podstawowych lektur. Precyzuje, jakie umiejętności powinien opanować uczeń w trakcie kształcenia, wskazuje, jakim postawom powinno sprzyać nauczanie i wychowanie w szkole. Pozostawia jednak nauczycielowi dużą swobodę w zakresie sposobu realizacji i uzyskiwania założonych osiągnięć. Podstawa programowa stanowi punkt wyjścia do opracowania programu wychowania przedszkolnego i programów nauczania poszczególnych przedmiotów, czyli podstawowych dokumentów, na podstawie

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

których są realizowane zadania edukacyjne. Student winien wiedzieć, że programy nauczania, na wniosek nauczyciela, są dopuszczone do realizacji w danej placówce przez dyrektora i włączane do szkolnego zestawu programów nauczania po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły. Nauczyciel może wybierać wśród programów lub stworzyć własny – autorski. Ponadto nauczyciel może, ale nie musi, wybrać podręcznik spośród podręczników dopuszczonych przez MEN do użytku szkolnego, których wykaz jest dostępny na stronie MEN. Dyrektor szkoły podaje do publicznej wiadomości do 15 czerwca szkolny zestaw podręczników, który będzie obowiązywać w szkole od początku następnego roku szkolnego.

Opiekun powinien zapoznać praktykanta z działalnością organizacji młodzieżowych funkcjonujących w szkole. Wspomnieć, że organem reprezentującym społeczność uczniów jest Samorząd Uczniowski. Kompetencje i organizacja SU zawarte są w jego regulaminie.

Drogą do nowoczesnej, stale rozwijającej się szkoły, jest ciągłe uczenie się i doskonalenie zawodowe pracowników. Student winien wiedzieć, że w ramach Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli organizowane są szkolenia, prowadzone przez osoby specjalizujące się w określonej problematyce, a nauczyciele pracują w różnych zespołach: przedmiotowych, wychowawczych, samokształceniowych.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.2.3 W placówce opiekuńczo-wychowawczej

Placówka opiekuńczo-wychowawcza ze względu na swoją specyfikę wymaga od opiekuna praktyk omówienia jej struktury i zasad funkcjonowania. Zwykle jest to pierwszy punkt harmonogramu praktyk, który należy opracować wspólnie ze studentem na samym początku praktyk. Plan praktyk powinien zawierać między innymi szczegółową listę dokumentów i aktów prawnych, jak również dokumentację, z którą student musi się zapoznać w celu swobodnego poruszania się po placówce. Ponadto, należy przeanalizować arkusz przed i po obserwacji zajęć oraz konspekt lekcji. Dzięki temu student nabędzie umiejętności planowania i dokumentowania zajęć. Powinien on systematycznie prowadzić zapisy w Dzienniku Praktyk. Ważnym elementem jest umożliwienie praktykantowi weryfikacji kompetencji osobistych i zawodowych niezbędnych do wykonywania zawodu nauczyciela – wychowawcy. Opiekun praktyk uświadamia praktykantowi, że skuteczność wychowania nie zależy tylko od znajomości celu, określonych metod i form oddziaływania na wychowanków. Bardzo istotną rolę spełnia w tym zakresie postawa wychowawcy, jego zaangażowanie, doświadczenie, wiedza pedagogiczna i psychologiczna, a także określone cechy osobowości. Jedną z najważniejszych cech jest zdolność empatii – wychowawca powinien rozumieć uczucia i emocje wychowanków, którzy w swoim krótkim życiu bardzo wiele przeszli. Musi myśleć pozytywnie, zauważać nawet najmniejsze sukcesy podopiecznych oraz motywować ich za pomocą kreatywnych i inspirujących metod nauczania. Zachować uśmiech na twarzy, nawet kiedy robi się ciężko. Ponadto, poczucie humoru zmniejsza bariery i poprawia atmosferę szczególnie w ciężkich okresach. Student musi pamiętać, że głównym narzędziem komunikacji będzie jednak mowa ciała – młodzież trudna lub upośledzona umysłowo jest bardzo spostrzegawcza i szczerą. Przyszły nauczyciel – wychowawca powinien być tego świadomy, jeśli chce zbudować pozytywne relacje z podopiecznymi. Rola nauczyciela wychowawcy jest bardzo trudna i odpowiedzialna. Odegranie jej wymaga skutecznego i efektywnego wypełniania przez nauczyciela określonych funkcji:

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- dydaktycznej - związanej z przekazywaniem wiedzy, rozwijaniem i doskonaleniem umiejętności,
- wychowawczej - związanej z kształtowaniem postaw społecznych, systemu wartości,
- opiekuńczej - opartej na trosce zaspokajania potrzeb biologicznych i psychicznych uczniów, zapewnianiu im poczucia bezpieczeństwa.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.3. Zasady bezpieczeństwa w placówce oświatowej

Opiekun praktyk pedagogicznych pełni nie tylko rolę eksperta do spraw związanych z dydaktyką czy wychowaniem. Wprowadzając studenta we wszystkie aspekty życia placówki, opiekun musi ukazać możliwe niebezpieczeństwa wynikające z charakteru pracy oraz sposoby unikania sytuacji mogących zainicjować wydarzenia niepożądane. Jest to wiedza bezcenna, oparta na doświadczeniu własnym opiekuna i stanowi doskonale uzupełnienie szkolenia wstępnego w dziedzinie BHP, które praktykant odbędzie przed przystąpieniem do praktyki. Ważnym elementem dzielenia się swoją wiedzą w tej dziedzinie, jest również ukazanie troski o bezpieczeństwo własne, czyli świadomość konsekwencji prawnych płynących z nieprzestrzegania obowiązków na stanowisku nauczyciela.

Praca w placówce oświatowej charakteryzuje się wysoką dynamiką zmienności sytuacji i pojawianiem się wydarzeń nieprzewidywanych. Młody człowiek, będący w fazie ciągłych zmian fizycznych i psychicznych, poszukiwania swego miejsca w grupie rówieśniczej, jest źródłem zmiennych zachowań, często o dużym stopniu nieprzewidywalności, czasem stwarzających zagrożenia otoczeniu lub samemu sobie.

Doświadczony opiekun, znający specyfikę swojej placówki, z pewnością udzieli wskazówek zapewniających bezpieczny przebieg zajęć w niej i poza nią. Niemniej jednak, mając na uwadze początkujących opiekunów praktyk, pragniemy przypomnieć pewne, ogólne zasady, na które trzeba zwrócić uwagę studentowi i uczulić go na ich przestrzeganie dla bezpieczeństwa dzieci i jego samego.

Podstawowe obowiązki nauczyciela w dziedzinie BHP

- Przed rozpoczęciem zajęć upewnić się, czy pomieszczenie oraz jego wyposażenie nie stworzą zagrożenia osobom w nim przebywającym,
- Przed przystąpieniem do zajęć upewnić się, czy pomoce naukowe i zabawki nie stwarzają zagrożenia dla zdrowia i życia,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Przed przystąpieniem do zajęć wymagających użycia nawet najprostszycch narzędzi (nożyczki), należy bezwzględnie omówić reguły bezpiecznego zachowania się, poinstruować ucznia, jak bezpiecznie wykonać zadanie i ukazać skutki nieprzestrzegania zasad bezpiecznej pracy,
- W trakcie wykonywania zadań należy ciągle monitorować zachowania uczniów oraz ich pracę pod kątem BHP,
- Przy pracach w grupach należy dokonać właściwego doboru ilościowego i osobowego, by obniżyć ryzyko wystąpienia zachowań niebezpiecznych w czasie realizacji zadań,
- Wszelkie urządzenia elektryczne powinny być zabezpieczone przed włączeniem ich przez niepowołane osoby,
- Dostęp do czynników chemicznych i urządzeń powinien być zabezpieczony,
- Zajęcia z użyciem urządzeń elektrycznych powinny odbywać się tylko pod bezpośrednim nadzorem nauczyciela,
- Nauczyciel ma bezwzględny zakaz opuszczania sali lekcyjnej w czasie lekcji, gdyż ponosi pełną odpowiedzialność za uczniów w niej obecnych,
- Pełnienie dyżurów na przerwach lekcyjnych zgodnie z regulaminem i ustalonym grafikiem - nieobecność skutkuje poniesieniem odpowiedzialności za zaistniały w tym czasie wypadek podopiecznego.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.4. Projektowanie i prowadzenie zajęć

2.4.1. W przedszkolu

Pierwszym zadaniem opiekuna praktyk jest zapoznanie studenta z dokumentacją nauczyciela przedszkola oraz praktyki studenckiej.

Najpierw opiekun przedstawia studentowi: program nauczania, plan edukacyjny roczny, plan miesięczny, ramowy rozkład dnia obowiązujący w grupie. Następnie zapoznaje studenta z zasadami wypełniania dokumentacji przedszkolnej: dziennikiem zajęć oraz dokumentacją dodatkową tj.: arkuszem obserwacji, arkuszem badania gotowości szkolnej, informacją o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, dziennikiem zajęć dodatkowych (jeżeli nauczyciel prowadzi takie zajęcia), dokumentacją wycieczki. Kolejnym krokiem jest opowiedzenie o wychowankach, ich mikrodeficytach, trudnych zachowaniach oraz zasadach obowiązujących w grupie.

Następnie nauczyciel zapoznaje praktykanta z dokumentacją obserwacji zajęć. Zapoznaje z arkuszem obserwacji, wskazując na istotne punkty, które trzeba wyłonić podczas tej czynności. Następnie przedstawia arkusz rozmowy poobserwacyjnej, w którym występuje samoocena nauczyciela oraz wskazówki osoby nadzorującej.

Kolejnym zadaniem opiekuna jest prowadzenie zajęć edukacyjnych, zabaw, czynności samoobsługowych, organizacyjnych oraz wyjść na zewnątrz, a zadaniem studenta obserwacja tych zajęć i notowanie istotnych treści w arkuszu. Po całym dniu prowadzenia zajęć nauczyciel powinien przeanalizować ze studentem scenariusz zajęć, udzielić wskazówek metodycznych oraz odpowiedzieć na nurtujące pytania lub wątpliwości obserwatora.

W dalszej kolejności zapoznaje studenta z konstrukcją konspektu (tematyką zajęcia, zakresem materiału, tematyką tygodnia, zagadnieniami programowymi, celami, formą, metodami, środkami dydaktycznymi, literaturą metodyczną, przebiegiem zajęć) oraz wskazuje bazę dydaktyczną, z której korzysta, przygotowując się do zabaw i zajęć edukacyjnych.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Po omówieniu swoich zajęć nauczyciel wskazuje tematykę tygodniową w danej grupie wiekowej i tworzy ze studentem pierwszy zarys konspektu. W drugim dniu praktyki napisany przez studenta konspekt omawia i zatwierdza do realizacji na następny dzień. Nauczyciel nadal prowadzi zajęcia dla studenta, zapraszając go do udziału w zajęciach edukacyjnych i zabawach dowolnych jako asystenta. Pokazuje studentowi zajęcia z wykorzystaniem pomocy multimedialnych (rzutnik, laptop, tablica interaktywna) oraz zapoznaje z możliwościami ich zastosowania.

Tak przygotowany student zaczyna prowadzić fragmenty zajęć, zabaw jako asystent, a następnie całe dni w grupie przedszkolnej. Z kolei nauczyciel obserwuje zajęcia edukacyjne prowadzone przez praktykanta, a po skończeniu praktyki w danym dniu omawia je oraz dokonuje ocen w konspekcie z uzasadnieniem. Aby zajęcia edukacyjne prowadzone przez studenta były coraz ciekawsze, zachęca go do czerpania ciekawych pomysłów z literatury pedagogicznej oraz wskazuje bogatą bazę dydaktyczną przedszkola (multimedia, sprzęt muzyczny, sportowy, tablice tematyczne, sprzęt audiowizualny itp.).

Opiekun powinien także omówić ze studentem warsztat pracy nauczyciela. Oprócz wypełniania dokumentacji przedszkolnej nauczyciel organizuje spotkania z rodzicami, bierze udział w spotkaniach rady pedagogicznej, Wewnętrznszkolnego Doskonalenia Nauczycieli (WDN) oraz ustawicznie doskonalą się na kursach, warsztatach, szkoleniach i konferencjach metodycznych.

Na podstawie wypełnionego przez studenta harmonogramu praktyk, zatwierdzonych scenariuszy oraz zaliczonych zajęć edukacyjnych, opiekun formułuje opinię opisową o przebiegu praktyki oraz wystawia ocenę w stopniu.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.4.2. W szkole

Podczas pierwszego spotkania ze studentem szkolny opiekun praktyk powinien cofnąć się do czasów, kiedy sam był praktykantem. Przypomnieć sobie jakie pytania i wątpliwości pojawiały się w jego głowie tuż przed rozpoczęciem zajęć. Najprawdopodobniej jego praktykant czuje teraz to samo, co on kilka czy kilkanaście lat temu. Ponadto, nauczyciel nie może zakładać, że student zna realia placówki oświatowej. W związku z tym odesłanie go do zapoznania się z takimi dokumentami jak WSO i PSO, objaśnienie zasad wypełniania dokumentacji szkolnej, wskazówki dotyczące pisania konspektu lekcji powinny mieć miejsce jeszcze przed dzwonkiem na pierwszą lekcję praktykanta. W początkowym okresie praktyk opiekun zaprasza studenta do obserwowania swoich zajęć. Informuje nie tylko o temacie danej lekcji, ale również o treściach poprzedzających i po niej następujących, jak również o celach i zakresie materiału, który powinien być zrealizowany. Po zakończeniu praktyki hospitacyjnej, student rozpocznie praktykę asystencką. Może aktywnie włączać się w obowiązki nauczyciela, np. sprawdzając zeszyty uczniowskie, kartkówki i klasówki, jak również do realizacji zadań dydaktycznych i wychowawczych łącznie z możliwością poprowadzenia części lekcji. Następnym etapem jest praktyka stażowa, która będzie polegała na wykonywaniu przez studenta zadań zgodnie z programem nauczania i planem pracy nauczyciela. Innymi słowy - na samodzielnym przygotowaniu i prowadzeniu zajęć w porozumieniu z opiekunem praktyk. Ważnym aspektem jest zapoznanie studenta z klasą, w której będzie prowadził zajęcia, a mianowicie opowiedzenie o każdym uczniu, o jego mocnych i słabych stronach, ewentualnych ograniczeniach czy brakach. Opiekun powinien przedstawić go pedagogowi, u którego będzie mógł zapoznać się z dostosowaniami wymagań edukacyjnych, opiniami i orzeczeniami z PPP, Indywidualnymi Programami Edukacyjno - Terapeutycznymi i Kartami Indywidualnych Potrzeb Ucznia. Ułatwi to studentowi pracę z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Dobrym pomysłem jest wspólne przeanalizowanie arkusza poobserwacyjnego. Uzmysłowi to studentowi, na co należy zwrócić szczególną uwagę podczas planowania i prowadzenia zajęć. Jest to między innymi zachowanie ogniw lekcji, adekwatność zastosowanych metod i form pracy, stopień

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

wykorzystania środków dydaktycznych, troska o poprawność językową. Istotną rzeczą jest także racjonalne wykorzystanie czasu, które często wiąże się z umiejętnością utrzymania dyscypliny. Przede wszystkim praktykant powinien starannie planować każdą lekcję, uwzględniając tempo pracy oraz możliwości uczniów. Tutaj nieoceniony okaże się opiekun praktyk, który udzieli kilku rad. Również opiekun powinien podpowiedzieć studentowi, jak radzić sobie z dyscypliną podczas zajęć, ewentualnie przedstawić kilka sprawdzonych metod, które student może wykorzystać w danej klasie. Pomocne mogą okazać się wskazane przez nauczyciela propozycje literatury, którą student powinien wykorzystać w przygotowaniu się do prowadzenia zajęć. Ponadto, przydatne będą informacje na temat pomocy dydaktycznych posiadanych przez placówkę, do których należy m.in. tablica interaktywna. Szkolny opiekun praktyk uczestniczy w szkoleniach i warsztatach w zakresie wykorzystania ICT i multimediów w szkole, zapozna więc studenta z możliwościami ich zastosowania. Niemniej jednak, opiekun powinien przede wszystkim umożliwić studentom wykazanie się inicjatywą i kreatywnością.

Jednym z obowiązków szkolnego opiekuna praktyk jest obserwacja studenta. Praktykant nie może przebywać sam z uczniami. W związku z tym nauczyciel stale nadzoruje jego pracę nie tylko podczas prowadzenia lekcji, ale również podczas przerw. Powinien omówić zajęcia studenta pod względem merytorycznym i metodycznym oraz podzielić się swoimi uwagami na temat jego praktyk. Podkreślać pozytywne aspekty oraz udzielać konstruktywnych uwag odnośnie niedociągnięć ze strony praktykanta.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.4.3. W placówce opiekuńczo-wychowawczej

Zadania opiekuna praktyk w placówce opiekuńczo-wychowawczej pod względem dydaktycznym nie odbiega od zadań i obowiązków opiekuna praktyk w szkole. Niemniej jednak, praktyka w ośrodku różni się od tej w innych placówkach oświatowych. Student zobowiązany jest do odbycia praktyki hospitacyjnej, podczas której zapoznaje się ze specyfiką placówki i obserwuje zajęcia prowadzone przez nauczyciela czy wychowawcę. Następnie odbywa praktykę asystencką, tzn. aktywnie uczestniczy w planowaniu i prowadzeniu zajęć realizowanych przez opiekuna oraz przygotowuje materiały dydaktyczne. Uczestniczy w codziennych zajęciach wychowanków. Końcowym etapem jest praktyka stażowa, czyli samodzielne planowanie i prowadzenie zajęć zarówno edukacyjnych jak i opiekuńczo-wychowawczych. W zależności od specyfiki placówki opiekun powinien udzielić rad i wskazówek niezbędnych przy wykonywaniu zadań wychowawczych, tzn. że należy umocnić wiarę wychowanków we własne siły, kształtować ich pozytywne nastawienie do życia, pobudzać do pracy nad sobą, rozwijać w nich potrzeby poznawcze. Wychowawca musi przewidzieć w organizacji grupy następujące elementy: powołanie pomocnika spośród wychowanków, stworzenie ogniw samorządowych, a więc sekcji samorządu, zorganizowanie grup półformalnych (stałych lub doraźnych) tworzonych do wykonania określonych zadań, np. grup dyżurujących. Członkom grupy można powierzyć samodzielne gospodarowanie i opiekowanie się przedmiotami codziennego użytku, sprzątanie, utrzymywanie czystości i porządku w przypadku wspólnych zabaw, rozrywek.

Nietypowym elementem praktyk w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest studium indywidualnego przypadku wychowawczego, do opracowania którego opiekun praktyk okaże się niezbędny, ponieważ nikt tak jak on nie zna wychowanków, historii ich życia, przyczyn niepowodzeń szkolnych itd. Może wskazać studentowi, na co warto zwrócić uwagę, umożliwić dostęp do dokumentacji wychowanka.

Podczas praktyki w placówce opiekuńczo-wychowawczej nauczyciel ma obowiązek uświadomić studentowi, że w placówce prowadzone są różnorodne zajęcia specjalistyczne,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

takie jak, np.: socjoterapia, arteterapia, TZA (trening zastępowania agresji), psychoedukacja. W miarę możliwości praktykant powinien w takich zajęciach uczestniczyć, wcześniej pytając o zgodę wychowanków.

Efekty pracy opiekuńczo-wychowawczej w dużej mierze zależą od pracowników placówek. Tylko właściwa postawa wychowawcy, oparta na życzliwości, zainteresowaniu, indywidualnej trosce o każdego wychowanka, dostrzeganiu go na tle grupy, uwzględnianiu jego cech i potrzeb przyczyni się do prawidłowego rozwoju osobowości dziecka.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.5. Praca pedagoga szkolnego

Poznanie działalności opiekuńczo – wychowawczej pedagoga to jeden z warunków skutecznej praktyki szkolnej. Ważnym więc zadaniem opiekuna praktyki jest zorganizowanie spotkania studenta z pedagogiem szkolnym. Dzięki poznaniu zasad jego pracy i zadań, które przed nim stoją, student zorientuje się w uwarunkowaniach procesów wychowawczych. Podczas tej rozmowy pedagog powinien przedstawić zadania i obszary swojej działalności w placówce oświatowej:

- pomoc wychowawcom klas w rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb uczniów oraz analizowaniu przyczyn niepowodzeń szkolnych i trudności wychowawczych,
- roztoczenie opieki nad uczniami niedostosowanymi społecznie,
- określenie form i sposobów udzielania pomocy uczniom,
- udzielanie rodzicom porad ułatwiających rozwiązywanie trudności i problemów wychowawczych,
- współorganizowanie zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczycieli dla uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych,
- podejmowanie działań zapobiegających niedostosowaniu uczniów poprzez wykrywanie niekorzystnych zachowań,
- organizowanie pomocy w wyrównywaniu braków w wiadomościach i umiejętnościach szkolnych uczniów,
- indywidualne konsultacje w zakresie eliminowania napięć psychicznych, rozwiązywania trudności w kontaktach z rówieśnikami,
- realizacja programów wychowawczych i profilaktycznych,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- udzielanie pomocy psychologicznej i pedagogicznej uczniom realizującym indywidualny program lub tok nauki poprzez konsultacje dla uczniów, rodziców i nauczycieli,
- współpraca z poradniami psychologiczno – pedagogicznymi i innymi poradniami specjalistycznymi w zakresie konsultacji metod i form pracy udzielanej uczniom,
- współpraca z policją, sądami, placówkami opiekuńczo – wychowawczymi, organizacjami pozarządowymi,
- działania na rzecz zorganizowania opieki i pomocy materialnej uczniom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej.

Należy również zwrócić uwagę, aby pedagog szkolny zapoznał studenta z programem wychowawczym placówki i programem profilaktyki, które są podstawowymi dokumentami odnoszącymi się bezpośrednio do jego pracy. Szkolny zestaw programów nauczania, programów wychowawczych oraz programów profilaktycznych tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniami zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Treści zawarte w programach wychowawczych i profilaktycznych oparte są na następujących dokumentach:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02.04.1997r. – art.72,
- Konwencja o Prawach Dziecka ratyfikowana przez Polskę 07.11.1991r. – art.3, art.19 i art.33,
- Podstawa Programowa Wychowania Przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r.),

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (DzU nr 67 z późn. zm.), np. art.1 i inne,
- Rozporządzenie MENiS z dnia 23.12.2008 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (DzU nr 51, poz. 458),
- Rozporządzenie MEN z dnia 19.06.2001 w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół wraz z rozporządzeniem zmieniającym z dnia 31.01.2002 r. (DzU nr 10, poz. 96),
- Rozporządzenie MEN z dnia 8.06.2009 r. (Dz. U. Nr 89, poz. 730) w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania,
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624) .

Program wychowawczy to obowiązkowy dokument, który opisuje wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i jest realizowany przez wszystkich nauczycieli. Obejmuje on w szczególności powinności i treści wychowawcze właściwe dla poszczególnych zajęć edukacyjnych, powinności wychowawców klasowych, treści wychowawcze zawarte w statucie, harmonogram działań doraźnych i okolicznościowych, zasady współpracy wychowawczej z rodzicami, zasady współpracy wychowawczej z samorządem terytorialnym, tematyczne, okresowe programy wychowawcze.

Pedagog poinformuje studenta, że z programu wychowawczego przyszedł nauczyciel zdobędzie wiedzę na temat placówki, w której odbywa praktykę: opis funkcjonowania szkoły, jej wizję, na jakich wartościach opiera się dany program, kto uczestniczy w realizacji programu oraz informacje dotyczące kierunków pracy wychowawczej, które będą realizowane w ramach programu wychowawczego.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Kolejnym dokumentem, który powinien być dokładnie przeanalizowany podczas spotkania studenta z pedagogiem, jest program profilaktyki. Praktykant musi mieć świadomość, że programy profilaktyczne szkoły, przedszkola i placówki opiekuńczo-wychowawczej różnią się między sobą z uwagi na inne cele stawiane dzieciom na różnym etapie rozwoju.

Szkolny program profilaktyki powstaje w oparciu o podstawę programową i program wychowawczy placówki. Treści dotyczące profilaktyki zapisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego zawierają: promocję zdrowego stylu życia, rozwijanie najważniejszych umiejętności psychologicznych i społecznych, prawidłowości i trudności rozwojowych okresu dojrzewania oraz profilaktykę uzależnień.

Pedagog zapozna też studenta z regulacjami prawnymi w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Rozporządzenie MEN z dnia 17 listopada 2010 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach jest kluczowym aktem prawnym, który pokazuje, w jaki sposób w przedszkolu, szkole czy placówce zorganizować należy dzieciom, ich rodzicom i nauczycielom pomoc psychologiczno – pedagogiczną. W dokumencie tym pokazano sposób postępowania w stosunku do ucznia, którego należy objąć pomocą psychologiczno – pedagogiczną. Student, przystępując do zajęć dydaktycznych i wychowawczych z uczniem, musi wiedzieć, jakie deficyty lub szczególne uzdolnienia posiadają jego wychowankowie. Dlatego pedagog zapoznaje praktykanta z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, orzeczeniami o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego, orzeczeniami o potrzebie indywidualnego nauczania, opiniami poradni oraz opiniami w odniesieniu do ucznia, wobec którego dokonano indywidualnego rozpoznania. Najważniejszymi dokumentami z tego obszaru, z którymi powinien zapoznać się praktykant, jest Karta Indywidualnych Potrzeb Ucznia (KIPU), Plan Działań Wspierających (PDW) oraz Indywidualny Program Edukacyjno – Terapeutyczny. Dokumenty te opracowują zespoły nauczycieli, wychowawców i specjalistów prowadzących zajęcia z danym uczniem, którzy identyfikują zakres pomocy mu udzielanej oraz wyznaczają

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

cele do osiągnięcia w pracy z uczniem i działania z nim realizowane, a także metody pracy. Zespół określa również działania wspierające rodziców ucznia oraz zakres współpracy z poradniami pedagogiczno – psychologicznymi. zalecane przez zespół formy, sposoby i okresy udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

Bardzo ważne jest również zapoznanie studenta z obowiązującymi w placówce procedurami postępowania nauczycieli i metodami współpracy placówek z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży przestępczością, demoralizacją, w szczególności narkomanią, alkoholizmem i prostytutką. Do podejmowania działań interwencyjnych w placówce obowiązuje Rozporządzenie Ministra Edukacji i Sportu z 31 stycznia 2003r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem. Zgodnie z tym dokumentem placówki muszą poinformować rodziców i policję w sytuacjach kryzysowych, w szczególności, gdy podopieczni używają, posiadają lub rozprawdzają środki odurzające.

Student musi znać obowiązujące procedury interwencyjne, ponieważ podczas obserwacji, czy prowadzenia zajęć dydaktycznych, a także w trakcie dyżurów międzylekcyjnych może zaobserwować niepokojące zachowania uczniów. Powinien wówczas podjąć właściwe dla danej sytuacji działania.

Opiekun praktyk po tym spotkaniu powinien być przekonany, że student ma świadomość konieczności ścisłej i systematycznej współpracy nauczyciela z pedagogiem podczas rozpoznawania i diagnozowania sytuacji problemowych w klasie. Zapoznanie z dokumentami stanowiącymi warsztat pracy pedagoga ułatwi mu podjęcie działań dydaktyczno – wychowawczych.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.6. Zajęcia pozalekcyjne

Same tylko zajęcia w klasie nie są w stanie rozwinąć indywidualnych zainteresowań oraz zdolności, samodzielności i aktywności uczniów.

Osobowość uczniów znacznie częściej kształtuje się bowiem w czasie zajęć niekontrolowanych przez szkołę, nieobjętych żadnym planem czy celem wychowawczym.

Wielkim wyzwaniem stojącym przed nauczycielami jest stworzenie propozycji, z których dziecko może korzystać w czasie pozostającym do jego dyspozycji. Chodzi bowiem o kształtowanie w dzieciach od najmłodszych lat umiejętności samodzielnego wykorzystania czasu wolnego w sposób wszechstronnie rozwijający osobowość, kształtujący inicjatywę i aktywność, a jednocześnie dostarczający możliwości wypoczynku i psychicznego odprężenia.

Podczas odbywania praktyk należy więc umożliwić studentowi udział w wybranych zajęciach pozalekcyjnych. Pod tą nazwą kryją się wszystkie formy planowanego oddziaływania opiekuńczo - wychowawczego organizowanego przez szkołę lub pod jej bezpośrednim nadzorem w ramach procesu dydaktyczno-wychowawczego poza lekcjami. Mają one na celu wspieranie harmonijnego i wszechstronnego rozwoju ucznia poprzez:

- pogłębianie zainteresowań,
- kształtowanie umiejętności pracy zespołowej,
- kształtowanie poczucia obowiązku,
- kształtowanie postaw otwartości, samodzielności, systematyczności,
- kształtowanie wrażliwości,
- kształtowanie umiejętności aktywnego słuchania, dzielenia się swoimi umiejętnościami z rówieśnikami.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Zajęcia takie organizuje nauczyciel, który przedstawia dyrektorowi na piśmie następujące dokumenty:

- program zajęć,
- ogólne cele zajęć,
- przewidywane osiągnięcia ucznia,
- formy i metody pracy.

W czasie trwania zajęć nauczyciel prowadzi dziennik zajęć pozalekcyjnych, w którym zapisuje powyższe informacje i systematycznie uzupełnia tematykę zajęć oraz odnotowuje obecność uczniów na zajęciach. Ogólne zasady prowadzenia poszczególnych dzienników są w nich zamieszczone i należy się do nich stosować. Pod koniec roku szkolnego przygotowuje sprawozdanie z prowadzonych zajęć i przedstawia je na ostatniej Radzie Pedagogicznej.

W szkołach zwykle są prowadzone następujące zajęcia:

- **sportowe** - mają charakter treningów sportowych, podczas których młodzież poprawia swoje umiejętności w wybranych dyscyplinach sportowych; zajęcia te korelują z lekcjami wychowania fizycznego, ponieważ kształtują zamiłowanie do ćwiczeń, stwarzając warunki do podnoszenia wyników sportowych,
- **artystyczne** (np. muzyczne, teatralne, żywego słowa, plastyczne, chór, itp.) - dają uczniom możliwość rozwijania swoich zainteresowań i umiejętności artystycznych, umożliwiają kontakt ze światem kultury, ponieważ to właśnie szeroko pojęta kultura nadaje sens kołom artystycznym, prowadzone są często w oparciu o programy własne,
- **przedmiotowe** (np. historyczne, biologiczne, geograficzne) - mają na celu rozwinięcie zainteresowań intelektualnych uczniów; w klasach licealnych wiążą się z wyborem kierunku dalszego kształcenia, są bowiem często formą przygotowania do matury na poziomie rozszerzonym; prócz kół ściśle przedmiotowych organizowane są też zajęcia

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

zawierające wiadomości i rozwijające umiejętności z kilku pokrewnych dziedzin, np. koło młodych przyrodników, koło astronomiczne,

- **kompensacyjno – wyrównawcze** - zajęcia kompensacyjne w przedszkolu polegają na doskonaleniu sprawności ruchowej i manualnej, usprawnianiu funkcji wzrokowej i słuchowej oraz orientacji przestrzennej; zajęcia kompensacyjne w szkole to kształcenie i doskonalenie takich podstawowych czynności, jak: pisanie, czytanie, liczenie; ćwiczenia wykonywane przez dzieci dotyczą też rozwoju zaburzonych lub upośledzonych funkcji psychomotorycznych. Są to najczęściej ćwiczenia z wykorzystywaniem rozmaitych pomocy dydaktycznych. Dzięki temu dziecko dużo szybciej i łatwiej przyswaja pewne wiadomości i łatwiej odtwarza wymagane czynności. Często zajęcia kompensacyjno - wyrównawcze odbywają się w ramach zajęć w świetlicy i są organizowane tylko dla jednego czy dwojga dzieci. Zajęcia przypominają charakterem przedłużenie tych przedmiotów i tych umiejętności szkolnych, z którymi dziecko sobie wyraźnie nie radzi. Dzięki nim uczeń nie tylko pokonuje trudności w nauce, ale także ma szansę na pozbycie się problemów z pełną adaptacją do środowiska rówieśniczego. W zajęciach tego typu bierze zazwyczaj udział kilkoro dzieci, o takich samych lub bardzo podobnych trudnościach. Prowadzone są przez nauczyciela, który dodatkowo przechodzi specjalistyczne szkolenie, by mógł również służyć jako terapeuta. Zajęcia odbywają się według ułożonego przez nauczyciela i dostosowanego do potrzeb dziecka planu.
- **świetlice szkolne/kluby szkolne** – są wewnątrzszkolną, pozalekcyjną formą wychowawczo-opiekuńczej działalności szkoły; ich podstawowym zadaniem jest zapewnienie opieki w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych, zapewnienie doraźnej pomocy w nauce, organizowanie pracy kulturalno-oświatowej oraz otaczanie troską dzieci z problemami wychowawczymi.

Sylwetka wychowawcy świetlicy

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

W świetlicy przebywają różne dzieci, zwykle te, których rodzice pracują, często też takie, które najprzyjemniejsze chwile spędzają w szkole i tylko tam mogą zjeść na czas gorący i świeży posiłek, tylko tam czują się potrzebne i akceptowane. Mając tego świadomość, nauczyciele, a szczególnie wychowawcy świetlicy, powinni się starać uczyć dzieci radości, śmiechu, zabawy pokazując im to, co piękne. Trzeba też zauważyć, że prowadzona planowo praca z dziećmi jest dobrą drogą praktycznego samokształcenia wychowawcy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych w obranej specjalności. Nauczyciele świetlicy muszą mieć świadomość, że powinni przede wszystkim lubić dzieci - interesować się ich rozwojem i przeżyciami, akceptować je takimi, jakie są, odnajdywać osobistą satysfakcję w okazywaniu im pomocy i dostarczaniu radości, chętnie i z łatwością angażować się w zabawy dzieci na różnym poziomie, wspierać rozwój ich zainteresowań, częściej chwalić niż ganić, chętniej nagradzać niż karać.

Wychowawca świetlicy ponadto powinien się odznaczać zdolnością obserwacji zachowań dzieci i wykrywania na tej podstawie problemów wychowawczych. Nauczyciel świetlicy - jako organizator własnej działalności i działalności uczniów - łatwiej osiąga powodzenie, jeżeli przejawia zamiłowanie do tworzenia własnymi siłami pomocniczego warsztatu pracy poprzez gromadzenie poradników metodycznych, zbiorów wierszy i piosenek, gier i zabaw oraz materiałów i narzędzi do zajęć. Głównymi błędami wychowawców świetlicy są błędy w komunikacji, niewłaściwe w formie i czasie gromadzenie informacji o dziecku i jego rodzinie.

Wychowawca świetlicy musi przyjmować na siebie różne role (opiekunki, rozjemcy, nauczyciela, pielęgniarki itp.), sprawdzanie się w tych zadaniach wymaga oczywiście wiedzy pedagogicznej i psychologicznej, ale również właściwej postawy wobec dzieci, tzn. umiejętności stawiania się mimo swojego wieku dzieckiem, patrzenia z jego poziomu. Nauczyciel musi być konsekwentny w postępowaniu, posiadać pokłady cierpliwości, dobroci, niekłamanej szczerości, łagodności, umieć rozwiązywać konflikty, tworzyć płaszczyznę tolerancji, umieć porozumiewać się z rodzicami, nauczycielami, posiadać i wykazywać empatię, umieć słuchać dzieci. Słowem - powinien być przewodnikiem, przyjacielem i

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

doradcą, wszechstronnym i elastycznym, ale przede wszystkim uśmiechniętym i radosnym człowiekiem.

Świetlice/kluby szkolne pracują w oparciu o *Regulaminu pracy świetlicy*. Warunkiem przyjęcia dziecka do świetlicy jest coroczne wypełnianie na początku roku szkolnego przez rodziców (prawnych opiekunów) karty zgłoszenia do świetlicy. Jeśli dziecko będzie odbierane przez inne niż rodzice (prawni opiekunowie) osoby, należy złożyć pisemne upoważnienie. Jeżeli rodzice wyrażają zgodę na samodzielne opuszczenie świetlicy przez dziecko (klasy I-III, oddziały „0”), muszą złożyć pisemne oświadczenie. Czas pracy świetlicy jest ustalany przez poszczególne szkoły, zwykle jest ona czynna w godzinach 7.00- 17.30. Świetlice pracują w oparciu o roczny, ramowy plan dydaktyczno-wychowawczy oraz miesięczne, szczegółowe plany pracy, które są zgodne z planami wychowawczymi i planami pracy szkoły.

Zajęcia w świetlicy prowadzone są w grupach nie większych niż 25 osób. Wychowawcy świetlicy prowadzą dziennik, w którym potwierdzają obecność uczniów na każdej godzinie zajęć. Jeśli w szkole funkcjonuje stołówka, wychowawca świetlicy pełni dyżur w czasie długich przerw, podczas których wydawane są obiady.

Nauczyciele pracujący w świetlicy dokonują oceny wychowanków pod kątem ich rozwoju emocjonalnego, społecznego, poznawczego i fizycznego. Do tego celu służy karta obserwacji dziecka uczęszczającego do świetlicy wypełniana przez wychowawców świetlicy pod koniec roku szkolnego i przekazana rodzicom.

Wycieczki szkolne oraz udział uczniów w różnych imprezach kulturalnych

Wycieczka jest jedną z podstawowych form procesu nauczania i wychowania. Stanowi nieodzowny element wychowania i dydaktyki, a przede wszystkim realizuje wszystkie zadania szkoły. Jest niezastąpioną formą poznania przez obserwację, przeżycie i własne doświadczenie. Ze względu na czas trwania można wyróżnić wycieczki jedno- lub

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

wielogodzinne, jedno- lub wielodniowe. Najczęściej organizowane są formy krótkotrwałe, możliwe do zrealizowania w ciągu jednej lub dwóch godzin. Wiąże się to z łatwością organizacji, przygotowania uczestników oraz kosztami wycieczki.

Wycieczki wzbogacają treści lekcji z jednego przedmiotu bądź łączą w sobie walory poznawcze różnych dyscyplin wiedzy. Realizują cele wychowawcze wynikające z zadań szkoły. Uczniowie podczas wycieczek uczą się wyzbywania zachowań agresywnych, szybciej przyswajają i wzbogacają oraz łatwiej utrwalają poznane wiadomości. Poznają też konkretne zjawiska i przedmioty, które znają z procesu lekcyjnego, uczą się zastosowania poznanych wiadomości i umiejętności w praktyce. Osoba podejmująca się przeprowadzenia wycieczek szkolnych lub wszelkich imprez turystyczno - krajoznawczych powinna zapewnić uczestnikom należyte warunki bezpieczeństwa: posiadać właściwe przeszkolenie zgodne z obowiązującymi przepisami władz oświatowych, uczyć przestrzegania higieny osobistej specyficznej dla określonego rodzaju turystyki, dobierać prawidłowo (zgodnie z formą fizyczną i zdrowotną) obciążenia fizyczne dla poszczególnych etapów, uczyć bezpiecznych zasad uprawiania turystyki, bez podejmowania zbędnego ryzyka, nieść pomoc wszelkim osobom spotkanym na szlaku. Ustalając program, należy uwzględnić również fakt, że zwiedzanie parków oraz rezerwatów przyrody odbywa się pieszo. Uczestnicy powinni więc zaopatrzyć się w wygodne obuwie.

Forma wycieczki stanowi doskonały sposób diagnozowania społeczności uczniowskiej. Można zaobserwować podział ról i relacje panujące w klasie, wyodrębnić osoby, które mają problemy z adaptacją i dostosowaniem społecznym. Jest to również okazja do zwrócenia uwagi na zachowania patologiczne (uzależnienia). Przygotowanie wycieczki, jej przebieg i zakończenie powinno być zgodne z opracowanym przez szkołę regulaminem organizowania wycieczek szkolnych. Udział w wykładach, koncertach przedstawieniach teatralnych może odbywać się w ramach lekcji bądź być elementem zajęć pozalekcyjnych. Zasady bezpieczeństwa wypoczynku dzieci i młodzieży regulują następujące akty prawne:

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z 6 maja 1997 roku w sprawie określenia warunków bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne (DzU, Nr 57, poz. 358).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 12 września 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad i warunków prowadzenia działalności w rekreacji ruchowej (DzU z 2001 r., Nr 101, poz. 1095).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 8 listopada 2001 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (DzU z 2001 r., Nr 135, poz. 1516).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 roku w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych szkołach i placówkach (DzU z 2003 r., Nr 6, poz. 69).

Nauczyciel, organizując wycieczkę lub wyjście na imprezę kulturalną, musi uzupełnić odpowiednią dokumentację: kartę wycieczki lub kartę imprezy. Zapoznaje uczniów z regulaminem wycieczki oraz daje do uzupełnienia zgody rodziców i oświadczenia rodziców.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.7. Posiedzenia Rady Pedagogicznej

Plenarne posiedzenia rady pedagogicznej zobowiązują szkolnego opiekuna praktyk do zapoznania studenta z jej podstawowymi zadaniami, takimi jak planowanie i analizowanie pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły. Do jej głównych obowiązków należy:

- zatwierdzanie planów szkoły lub placówki, po zaopiniowaniu przez radę szkoły lub placówki,
- zatwierdzenie wyników klasyfikacji i promocji uczniów,
- podejmowanie uchwał w sprawie innowacji i eksperymentów pedagogicznych w szkole lub placówce, po zaopiniowaniu ich projektów przez radę szkoły lub placówki,
- ustalenie organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli szkoły lub placówki,
- podejmowanie uchwał w sprawie skreślenia z listy uczniów,
- ustalanie regulaminu własnej działalności,
- przejęcie kompetencji rady szkoły, gdyby taka nie została zorganizowana.

Zebranie plenarne jest formą pracy zespołowej opartej na dyskusji nad ważnymi problemami szkoły i nauczycieli. Stwarzanie możliwości do wypowiedzenia różnych poglądów, wzajemnego przekonywania się i dokonywania wyboru optymalnego rozwiązania w postaci kolegialnej decyzji, to w praktyce przebieg obrad rady. Ponadto, rady pedagogiczne są formą komunikowania się dyrektora szkoły z gronem pedagogicznym, służą motywowaniu nauczycieli oraz procesowi podejmowania decyzji kierowniczych.

Opiekun praktyk powinien zapoznać studenta z celami zebrań plenarnych, do których należą:

- uzyskanie opinii w sprawach istotnych dla szkoły i nauczycieli,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- przyjmowanie regulaminów pracy,
- zgłaszanie pomysłów i propozycji, przygotowywanie wariantów decyzji i dokonywanie wyboru wariantu optymalnego, np. w sprawie planu pracy szkoły, przydziału czynności, obowiązków i uprawnień, rozwiązywanie bieżących problemów,
- dokonywanie analiz i ocen procesu dydaktyczno - wychowawczo – opiekuńczego,
- podwyższanie kwalifikacji pedagogicznych nauczycieli metodą samokształcenia,
- informowanie o ważnych w życiu szkoły i nauczycieli problemach,
- przedkładanie sprawozdań z wykonania własnych uchwał i wniosków oraz ocena ich realizacji.

Opiekun musi poinformować praktykanta, że obecność na radzie pedagogicznej jest obowiązkowa, a tematy na niej poruszane objęte są tajemnicą służbową.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.8. Formy współpracy z rodzicami

Każde zebranie to dla nauczyciela duże wyzwanie. Rodzice chcą być ważni w szkole i należy o tym pamiętać, licząc się z ich zdaniem. Bowiem dopiero współpraca na linii rodzic - szkoła zapewni dziecku dobre środowisko do rozwoju.

Współpraca nauczyciela z rodzicami jest niezbędnym warunkiem powodzenia pracy dydaktyczno – wychowawczej. Od chwili przekroczenia przez dziecko progu szkoły – cel pracy pedagogicznej szkoły i cel rodziny powinien być wspólny. Z wychowawczego punktu widzenia jest pożądane, aby te dwa najważniejsze ogniwa działały wspólnie, wzajemnie się uzupełniając. Tylko wtedy istnieje szansa uformowania dobrego, mądrego i wrażliwego, młodego człowieka.

Przekonanie rodziców o potrzebie stałego interesowania się dzieckiem, zmianie postawy obojętności lub negacji działań szkoły na rzecz pozyskania do współdziałania we wspieraniu dziecka, to podstawowe zadanie dla wychowawcy.

Jeżeli nauczyciel – opiekun zaprasza na zebranie praktykanta, powinien zapytać o zgodę rodziców.

Wychowawca jako wzór

Na początku roku szkolnego nauczyciel opracowuje harmonogram spotkań na cały rok szkolny. Wyznacza daty, określa tematykę oraz czas trwania zebrania. Taki zestaw przygotowuje dla każdego rodzica.

Każde spotkanie jest zapowiedziane indywidualnym zaproszeniem, na którym powinny się znaleźć następujące informacje:

- data i dokładna godzina rozpoczęcia zebrania, numer sali,
- charakter spotkania,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- przebieg spotkania,
- lista zaproszonych gości.

Wychowawca przygotowuje jak najwięcej informacji na piśmie. Na pierwszym spotkaniu w roku szkolnym rodzice powinni otrzymać wydrukowane plany lekcji, zestawienie nauczycieli uczących w klasie, kalendarium roku szkolnego, planowane imprezy szkolne i wycieczki. Również powinni zostać zapoznani z dokumentami obowiązującymi w szkole (Statut Szkoły, Wewnątrzszkolny System Oceniania, Program Wychowawczy, Szkolny Program Profilaktyki oraz innymi regulaminami obowiązującymi w szkole).

Na zebranie wychowawca może zapraszać także nauczycieli poszczególnych przedmiotów, ponieważ rodzicom często brakuje informacji, kto dzieci uczy, czego i jakimi metodami.

Żeby rodzice nie wychodzili z zebrania z poczuciem straconego czasu, należy pokazać im efekty pracy ich dziecka. Dlatego wychowawca powinien przygotować prace uczniów do wglądu. Niedopuszczalne są sytuacje, kiedy rodzice proszą o sprawdziany, a nauczyciele odmawiają.

Na pierwszym spotkaniu warto ustalić zasady współpracy rodziców ze szkołą, formę kontaktów, sposoby komunikowania się. Niektóre problemy mogą być rozstrzygane telefonicznie lub korespondencyjnie. W ten sposób nauczyciel ochroni swój czas przed zbytecznymi wizytami rodziców.

O czym powinniśmy jeszcze pamiętać?

- Wychowawca na zebranie przychodzi jako pierwszy. Kilkuminutowe spóźnienie oznacza brak szacunku dla rodziców, a to może być pierwszym sygnałem ostrzegawczym w nieprawidłowej drodze budowania wzajemnych relacji.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Nauczyciel powinien być także pierwszy w klasie po to, aby przygotować odpowiednio pomieszczenie. Zwykle rodzice siadają w ławkach jak uczniowie, ale to nie sprzyja właściwej komunikacji między wychowawcą a rodzicami, gdyż ci, którzy siedzą w dalszej części klasy są poza zasięgiem wzroku.
- Dobrym sposobem na stworzenie właściwego układu jest ustawić krzesła lub stoliki w okrąg lub tzw. podkowę.
- Na pierwszym spotkaniu nauczyciel wita rodziców uśmiechem i wyciąga w geście na powitanie rękę. Rodziców wita w drzwiach wyznaczonego miejsca na zebranie.
- Ważnym elementem powinna stać się rezygnacja z anonimowości rodziców. Nauczyciel może poprosić ich o noszenie identyfikatorów z imieniem i nazwiskiem i ewentualnie imieniem dziecka. Wychowawca taki sam identyfikator przygotowuje sobie.
- Można przed zebraniem poczęstować rodziców kawą, wodą mineralną, czy ciasteczkami. Jest to bardzo przyjemny gest, zwłaszcza, że dużo rodziców przychodzi na zebrania bezpośrednio po pracy.
- Należy się również zająć okryciem wierzchnim rodziców. Często płaszcz zawieszony na ramieniu lub położony na ławce nie stwarza właściwej atmosfery dyskusji.
- Najważniejsze staje się nieobwinianie rodziców za nieobecność innych.
- Kiedy wszystkie te sprawy zostaną już zrealizowane, należy przejść do przedstawienia i omówienia programu zebrania. Rodzice powinni dowiedzieć się, o czym będzie mowa, ile zebranie będzie trwało, kiedy będą mogli zabierać głos w ważnych sprawach.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

W jaki sposób rozmawiać z rodzicami?

- Staraj się poznać rodziców. Będzie to czas dobrze zainwestowany. W przyszłości rodzice mogą okazać się najwartościowszymi współpracownikami.
- Rozmawiając z rodzicami, dąż do znalezienia wspólnej płaszczyzny - nie przemawiaj tonem mentorskim ani nie posługuj się żargonem nauczycielskim.
- Mówiąc o dziecku skup się na pozytywach. Pochwałami możesz więcej zdziałać niż wytykaniem wad. Wyjaśnij rodzicom, jak mogą się przyczynić do sukcesu dziecka.
- Pozwól się wypowiedzieć rodzicom - uważnie ich wysłuchaj.
- Poznaj warunki bytowe ucznia - jeśli jest to możliwe, złóż wizytę w jego domu.
- Umów się na następne spotkanie. Ważne jest stałe utrzymywanie kontaktu, co świadczy o zainteresowaniu rodziców dzieckiem.

Zasady dobrego kontaktu

- Pamiętaj o odpowiednim powitaniu i uśmiechu.
- Bądź punktualny.
- Przygotuj program i staraj się trzymać dyscyplinę czasową.
- Odpowiednio zaaranżuj przestrzeń.
- Podziękuj za obecność.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Podpowiedź na zebranie

- Określ starannie i jasno cel zebrania. Powinien on być zrozumiały i konkretny.
- Zaczynaj od spraw łatwych i prostych do rozwiązania i zastanów się, które punkty są na tyle ważne, że nie można ich pominąć, a które są najtrudniejsze i może się przy nich wywiązać dyskusja.
- Przygotuj starannie plan spotkania, oceń ile czasu trzeba na każdy punkt.
- Wyznacz ramy czasowe całego zebrania - najlepiej nie więcej niż 1-1,5 godziny. Jeśli zebranie się przedłuży, zrezygnuj z innych punktów i przenieś na inny termin.
- Jak najwięcej informacji przygotuj na piśmie i powiel je w odpowiedniej ilości egzemplarzy.
- Na początku przedstaw plan spotkania i sprawdź czy uczestnicy mają do niego uwagi.
- Upewnij się, czy wszyscy mogą być do końca, jeśli trzeba będzie podejmować decyzje grupowe.
- Pilnuj dyscypliny dyskusji, jeśli zaistnieje taka potrzeba, to określ delikatnie, ale stanowczo, zasady wypowiedzi:
  - mówi tylko jedna osoba,
  - nie za długi czas wypowiedzi,
  - głosu udziela prowadzący,
  - zdecydowanie kończ przedłużającą się dyskusję albo propozycją kolejnego spotkania poświęconą tylko spornej sprawie, albo głosowaniem.
- Szanuj czas przybyłych osób. Nie rozgaduj się, unikaj raczej osobistych wymuszeń, sprawiaj wrażenie osoby kompetentnej, zdecydowanej, pełnej racji.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Na zakończenie podsumuj spotkanie, podziękuj za przybycie, zapowiedz datę, godzinę i miejsce następnego spotkania.
- Pamiętaj, że tak jak prowadzisz zebranie, rodzice oceniają jak prowadzisz lekcje. Nic nie stoi na przeszkodzie, by podobnie, jak pisze się konspekty lekcji, zacząć pisać scenariusze zebrań.

Formy współpracy z rodzicami

- zebrania ogólne,
- zebrania klasowe,
- spotkania indywidualne (konsultacje),
- spotkania trójstronne,
- wizyty domowe.

Zebranie ogólne - jest zebraniem wszystkich rodziców z danej szkoły lub z kilku klas. Przekazuje się na nim informacje dotyczące wszystkich rodziców. Często część takiego zebrania ma formę pedagogizacji rodziców z zakresu psychologii, pedagogiki.

Zebranie klasowe - służy przekazaniu informacji, które dotyczą danej klasy. Może to być analiza wyników w nauce i zachowaniu, omówienie bieżących spraw klasowych, tj. wycieczki, planu imprez klasowych.

Pierwsze spotkanie z rodzicami danej klasy należy rozpocząć od krótkiej informacji o sobie. Zachęcić do dodatkowych pytań. Warto także poprosić rodziców o krótkie przedstawienie się.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Na zebraniach klasowych **omawiamy tylko te problemy wychowawcze, które dotyczą całej klasy lub większości dzieci**. Jeśli dotyczą tylko wybranych uczniów, znacznie lepiej jest omawiać je wyłącznie z osobami zainteresowanymi.

Karteczki z ocenami uczniów warto wzbogacić informacjami: nad czym uczeń powinien popracować w najbliższym czasie oraz jakie jego osiągnięcie wychowawca uważa za warte podkreślenia.

Po zakończeniu zebrania należy trochę czasu zarezerwować na krótkie rozmowy z rodzicami, dodatkowe wyjaśnienia. Przed każdym spotkaniem warto przygotować z uczniami jakąś formę prezentacji osiągnięć wszystkich dzieci - mogą to być wystawki prac. Dzięki temu rodzice będą lepiej zorientowani w tym, czym dzieci zajmują się w czasie zajęć szkolnych, i nie będą się nudzili, oczekując na rozmowę z wychowawcą po zakończeniu zebrania.

Spotkania te są użyteczne nie tylko dla rodziców, ale również dla nauczycieli. Rodzice otrzymują gotowe narzędzia przydatne w wychowaniu dzieci, a nauczyciele zdobywają szereg informacji o środowisku wychowawczym uczniów.

Spotkania indywidualne – konsultacje rodziców z nauczycielem odbywają się według harmonogramu, który powinien być podany do wiadomości rodziców na początku każdego roku (semestru). Na konsultacje przychodzą rodzice, którzy chcieliby pogłębić swoją wiedzę o wynikach w nauce i zachowaniu swojego dziecka. Rodzice mogą wyjaśnić wątpliwości, ustalić z nauczycielem wspólny plan działania, przekazać ważne informacje o dziecku, jego stanie zdrowotnym, itp.

Spotkania indywidualne inicjuje najczęściej nauczyciel, gdy dziecko napotyka na trudności w nauce, zaniedbuje swoje obowiązki, jego osiągnięcia są wyraźnie zaniżone w stosunku do możliwości lub stwarza problemy wychowawcze.

Warto przestrzegać poniższych zasad, aby spotkanie nauczyciela z rodzicem było owocne i satysfakcjonowało zarówno rodzica, jak i nauczyciela:

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

1. Zacząć od tego, co dobre (pochwalić dziecko, powiedzieć, w czym jest dobre, co udało mu się ostatnio osiągnąć).
2. Opisać, co dziecko powinno zrobić (np. nadrobić materiał, który straciło z powodu choroby).
3. Przekazać informacje mające związek ze sprawą.
4. Opisać, co dzieje się w szkole, co przynosi dobre efekty (np. mobilizuje się po pochwałach, krótkie przerwy dodają mu energii, chętnie przyjmuje pomoc kolegów).
5. Ustalić wspólny plan działania (zorganizowanie pomocy koleżeńskiej, zapewnienie krótkich przerw, ruchu na świeżym powietrzu, kontrola czasu spędzanego przy telewizorze).
6. Zakończyć spotkanie jakimś pozytywnym stwierdzeniem, które można powtórzyć dziecku (np. Proszę powiedzieć synowi, że wierzę, iż będzie w stanie nadrobić zaległości i że cieszę się, że jest w mojej klasie).

Spotkania trójstronne – ten typ spotkań stosowany jest częściej w klasach 4-6. Biorą w nim udział wychowawca, uczeń i jego rodzic lub rodzice, jest prowadzone przez ucznia. Trwa około 10 minut. Podczas takiego spotkania dziecko relacjonuje swoje postępy - lub ich brak – w nauce i zachowaniu (swoje mocne i słabe strony) oraz przedstawia własne pomysły i sposoby poradzenia sobie z niepowodzeniami, w czym pomagają mu rodzice i nauczyciel. Do takiego spotkania uczeń przygotowuje się pisemnie na podstawie konkretnych wskazówek nauczyciela (również pisemnych), wręczonych dziecku około dwóch tygodni przed spotkaniem.

Wizyty domowe są formą spotkań z rodzicami, które budzą najwięcej kontrowersji i zastrzeżeń, zarówno ze strony nauczycieli i rodziców. Aby spełniły swoje zadanie **inicjatywa powinna wyjść od rodziców**, a nauczyciel powinien okazać gotowość i chęć jej podjęcia. Celem takich spotkań jest najczęściej lepsze poznanie ucznia i jego rodziny oraz nawiązanie

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

bliższych relacji. Cel, termin i czas spotkania powinien być uzgodniony z obojgiem rodziców. Na początku takiego spotkania należy porozmawiać z rodzicami i dzieckiem w sposób nieoficjalny, stworzyć przyjazną atmosferę. Należy pozwolić rodzicom prowadzić rozmowę i nie naciskać by mówili o czymś, co wprawia ich w wyraźne zakłopotanie. Jeżeli nie uda się omówić wszystkich zamierzonych tematów w wyznaczonym czasie, nie należy przeciągać wizyty. Resztę ważnych spraw można przedyskutować z rodzicami w szkole.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.9. Wykorzystanie technologii informacyjnej w pracy nauczyciela

Technologia informacyjna to zespół środków (komputery, sieci komputerowe, tablice interaktywne) oraz narzędzi (oprogramowanie), które służą do wszechstronnego posługiwania się informacją. Pozwala na wyszukiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i praktyczne zastosowanie informacji w różnych dziedzinach działalności człowieka. Obecnie jest nieodzownym elementem wspierania edukacji.

Współczesna szkoła ma za zadanie umożliwienie wszystkim uczniom poznania technologii informacyjnej, uwzględnienie TI w programach różnych dziedzin nauczania oraz wykorzystanie jej w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Nauczyciel jest zobligowany do stosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej w swojej pracy zawodowej, tym bardziej, że wynika to również z Rozporządzenia MENiS z dn. 1 grudnia 2004 r.

Włączenie komputera, tablicy interaktywnej w proces dydaktyczny może stanowić jeden z ważnych czynników wpływających na urozmaicenie lekcji, przyspieszenie i ułatwienie procesu zapamiętywania, motywację działań poznawczych uczniów i uzyskiwanie lepszych wyników nauczania.

Trudno dziś wyobrazić sobie szkołę bez lokalnej sieci komputerowej, bez dostępu do Internetu. Często jednak widzimy, że pomimo posiadania przez placówkę edukacyjną nowoczesnego sprzętu komputerowego wzbogaconego dodatkowo o multimedialny rzutnik, komputer przenośny nie potrafimy tych narzędzi skutecznie wykorzystać. Poniżej przedstawiamy kilka propozycji, jak można wykorzystać możliwości nowoczesnej pracowni multimedialnej, tablicy interaktywnej oraz zestawu laptop – projektor multimedialny, a także zamieszczamy przykładowy konspekt lekcji z wiedzy o kulturze z wykorzystaniem TI.

Technologia informacyjna może być wykorzystywana w pracy nauczyciela na wielu płaszczyznach:

- wykorzystanie tablicy interaktywnej,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- wyszukiwanie informacji z Internetu,
- komunikacja z innymi nauczycielami oraz uczniami poprzez Internet, portale społecznościowe,
- przygotowanie materiałów wspomagających prowadzenie lekcji,
- opracowywanie dokumentacji wychowawcy klasy,
- tworzenie dokumentów graficznych (zaproszenia, podziękowania, dyplomy),
- korzystanie z platformy internetowej.

Wykorzystanie tablicy interaktywnej

Tablica interaktywna to bardzo atrakcyjne urządzenie dydaktyczne, ponieważ posiada funkcje, którymi nie dysponują inne środki (nawet komputer sprzężony z projektorem multimedialnym), np. wczytywanie notatek z tablicy do pamięci komputera, odtwarzanie filmów z możliwością wykonywania notatek bezpośrednio na pojedynczych kadrach, praca z aplikacjami komputerowymi na powierzchni tablicy. Wykorzystując wymienione udogodnienia ta nowoczesna pomoc dydaktyczna ułatwia łączenie tradycyjnego wykładu z prezentacją materiałów multimedialnych, jakimi dysponuje nauczyciel.

Zajęcia z tablicą interaktywną mogą być realizowane na każdym poziomie edukacyjnym i na każdym przedmiocie. Wyznacznikiem nie są tu kompetencje komputerowe uczniów i ich znajomość tablicy. Uczniowie bardzo szybko opanowują te umiejętności i często przejmują od nauczyciela inicjatywę w obsłudze nowego urządzenia.

Od początku pracy z tablicą nauczyciel musi mieć świadomość, że nie jest ona istotą lekcji, tylko narzędziem, które tę lekcję ma wspomagać i uatrakcyjnić. Nie może zdominować pracy na lekcji, a jej wykorzystanie do prezentowania materiału

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

multimedialnego oraz wykonywanie ćwiczeń interaktywnych musi być dobrze zaplanowane i umiejętnie wplecione w tok lekcji.

Wyszukiwanie informacji z Internetu

Internet staje się dziś niewyczerpanym źródłem informacji, również dla nauczyciela. Z jego pomocą można łatwo tworzyć własne pomoce naukowe (prezentacje, drukowane plansze czy np. zestawy ćwiczeń) oraz doksztalać się. Trzeba jednak potrafić znaleźć w gąszczu innych informacji te, które nas interesują. Przychodzą tu z pomocą wyszukiwarki internetowe np. Google, portale informacyjne (np. Wirtualna Polska, Onet czy Interia) oraz specjalistyczne portale poświęcone różnym aspektom edukacji (np. Interkl@sa.pl czy Profesor.pl).

Własne mechanizmy wyszukiwawcze ma również wiele portali tematycznych. Jednym z największych i godnych polecenia jest wspomniana wcześniej Interkl@sa. Zawartość portalu podzielono na trzy główne działy: Uczeń, Nauczyciel, Rodzic. W każdym z nich zawarto dziesiątki artykułów, porad, opracowań.

Komunikacja z innymi nauczycielami oraz uczniami poprzez Internet, portale społecznościowe

Internet daje wiele możliwości komunikacji. Za pomocą sieci można skontaktować się nie tylko z poważnymi instytucjami, organizatorami olimpiad czy konkursów, ale również z innymi nauczycielami, swoimi uczniami czy rodzicami swoich wychowanków. Służą temu przede wszystkim:

- **poczta elektroniczna** – w przeciwieństwie do poczty tradycyjnej, aby wysłać list pod wskazany adres trzeba posiadać swój własny adres e-mail. W tym celu należy założyć

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

własne konto pocztowe (czyli skrzynkę pocztową) na wybranym serwerze pocztowym,

- **komunikatory internetowe** – pozwalają nawiązać łączność w czasie rzeczywistym z innym użytkownikiem, który jest właśnie podłączony do Internetu. Tutaj również trzeba posiadać własne konto. W najpopularniejszym Gadu-Gadu zarejestrowany użytkownik otrzymuje własny numer GG, analogicznie jak abonent firmy telefonicznej. Coraz trudniej dziś spotkać ucznia szkoły ponadgimnazjalnej nieposiadającego numeru GG. Wykorzystują ten fakt nauczyciele chcący mieć łatwy kontakt ze swoimi wychowankami,
- **forum dyskusyjne** – jest to specjalna strona WWW, która służy do wymiany informacji i poglądów między osobami o podobnych zainteresowaniach przy użyciu przeglądarki internetowej. Każdy szanujący się portal posiada rozbudowane forum podzielone na bardziej szczegółowe kategorie tematyczne,
- **strona WWW szkoły** – na szczególny rodzaj komunikacji między uczniami i nauczycielami pozwala również strona internetowa szkoły. Oprócz wspomnianego forum umożliwi także kontakt poprzez tzw. prywatne wiadomości, czyli rodzaj wewnętrznej poczty e-mail dostępnej dla wszystkich zarejestrowanych użytkowników serwisu (nie każda strona internetowa szkoły posiada własne forum oraz wewnętrzną pocztę),
- **portale społecznościowe (Facebook, Nasza Klasa)** – to szczególny rodzaj komunikacji między uczniami i nauczycielami, pozwala nawiązać szybki kontakt, zamieścić jakieś ogłoszenie wychowawcy do swoich uczniów. Nauczyciel w ten sposób może przekształcić relacje z uczniami na mniej oficjalne, poznać ich zainteresowania (trzeba posiadać własne konto).

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Przygotowanie materiałów wspomagających prowadzenie lekcji

Jednym z najpopularniejszych sposobów budowy pomocy naukowych na komputerze jest tworzenie prezentacji multimedialnych. Przy odrobinie wprawy nauczyciel każdego przedmiotu może w łatwy sposób zbudować multimedialną prezentację wspierającą prowadzenie lekcji. Potrzebny jest tylko program MS Power Point oraz laptop i projektor multimedialny (jeżeli prezentacja będzie wykorzystywana w sali bez komputera). Na dużym ekranie można pokazać nie tylko prezentację, ale także uruchomić program do symulacji jakiegoś zjawiska czy wyświetlić film.

Opracowanie dokumentacji wychowawcy klasy

Oprócz opieki nad powierzoną młodzieżą wychowawca jest osobą odpowiedzialną za prowadzenie dokumentacji klasy. Wiąże się to z wypełnianiem różnych dokumentów oraz obliczaniem szeregu statystyk. Są to m.in. frekwencja (tygodniowa, miesięczna, semestralna) czy semestralne zestawienia ocen (oraz ich średnich). Pracę tą znakomicie ułatwia dobrze przygotowany arkusz kalkulacyjny (np. MS Excel). Pozwala on nie tylko przyspieszyć obliczanie szeregu statystyk, ale również uwalnia nauczyciela od dublowania wielu czynności.

Tworzenie dokumentów graficznych (dyplomy, podziękowania, zaproszenia)

Dzięki powszechnemu dostępowi do atramentowych drukarek kolorowych możliwe stało się samodzielne projektowanie wykonywanie oryginalnych i niepowtarzalnych dokumentów graficznych. Wykonany samodzielnie dyplom, zaproszenie, podziękowanie czy wkładka do nagrody książkowej jest zawsze w pełni dopasowany do indywidualnej sytuacji, a nazwiska i imiona osób oraz inne teksty są w całości drukowane, a nie wpisywane ręcznie.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Ponadto wykonanie serii takich dokumentów jest znacznie szybsze przy wykorzystaniu komputera.

Do tworzenia estetycznych i eleganckich druków wystarczy edytor tekstu MS Word, jednakże trzeba tu redagować dokument praktycznie od początku. Znacznie wygodniejsze w użyciu są specjalne programy służące do redagowania dokumentów graficznych. Posiadają one wiele gotowych wzorów i szablonów zaprojektowanych przez specjalistów. Użytkownik ma jednak wpływ na redagowany dokument. Może łatwo zmienić kolorystykę, układ graficzny czy stosowane czcionki. Taka aplikacja to np. MS Publisher, doskonały program z mnóstwem gotowych dyplomów, zaproszeń, broszur czy kalendarzy. Wykonanie profesjonalnie wyglądającego dokumentu to kwestia kilku kliknięć myszką.

Korzystanie z platformy internetowej

Platforma internetowa jest systemem informatycznym o określonych właściwościach, który integruje kanały komunikacyjne dostępne w sieciach komputerowych, jak również oferuje inne narzędzia, np. służące wyszukiwaniu i eksploracji zasobów sieci itp. Szczególny typ stanowią platformy edukacyjne wspomagające nauczanie z wykorzystaniem Internetu.

Platformy edukacyjne i poszczególne narzędzia dostępne w ich ramach identyfikują się wieloma funkcjami. Przy planowaniu procesu dydaktycznego trzeba mieć świadomość korzyści wynikających z ich wykorzystywania, ale również dostrzegać ich wady. Rzeczywistość, jaką wprowadza wykorzystanie platform edukacyjnych w procesie dydaktycznym, może być bowiem bardzo zróżnicowana, w zależności od liczby i jakości wykorzystanych narzędzi oraz przyjętego modelu organizacyjnego.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Przedstawione powyżej przykłady zastosowania technologii informacyjnej w pracy nauczyciela nie wyczerpują wszystkich możliwości wykorzystania komputera. Są to przede wszystkim sposoby najpopularniejsze i najłatwiejsze w realizacji. Nie wymagają nawet specjalistycznego oprogramowania. Wystarczy jedynie środowisko Windows, popularny pakiet biurowy MS Office (MS Word, MS Excel, MS Power Point, MS Publisher), trochę czasu i dobry pomysł.

Należałoby jeszcze wspomnieć o tym, że w szkołach są dzienniki internetowe, które rodzicom pozwalają „śledzić” na bieżąco postępy w nauce dziecka.

Większość podręczników zaopatrzona jest w płyty multimedialne, które z powodzeniem mogą być wykorzystywane na lekcjach.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

2.10. Ocena praktyk pedagogicznych i autorefleksja

Aby praktyki studenckie były dla opiekuna i studenta efektywne, niezbędna wydaje się być umiejętność budowania wzajemnego kontaktu. Otwartość w dzieleniu się swoimi przemyśleniami, formułowanie oczekiwań, celów, spostrzeżeń doprowadzi do skutecznej komunikacji. Jeżeli opiekun stworzy warunki, w których student będzie mógł się wykazać swoimi umiejętnościami i opanować nowe, zgodne z jego potrzebami, samorealizacji i uznania, to praktyka spełni swoją motywacyjną rolę oraz uświadomi kandydatowi praktyczne znaczenie umiejętności opanowanych w trakcie zajęć. Nadzorujący praktykę nauczyciel powinien pozwolić studentowi wykazać się inicjatywą, stworzyć warunki do samodzielnego działania, zaakceptować nowe pomysły metodyczne, stworzyć atmosferę życzliwości i partnerstwa. Praktykant musi mieć pewność, że uzyska pomoc i otrzyma radę w trudnych sytuacjach wychowawczych i dydaktycznych. W dyskusjach na temat uczniów praktykant musi być partnerem, który ma prawo do własnych opinii.

W sferze kompetencji osobistych student po odbyciu praktyk powinien wykazać się:

- odpowiedzialnością za pracę własną i innych,
- znajomością zasad funkcjonowania jednostki w zespole,
- inicjatywą, kreatywnością i samodzielnością w myśleniu i działaniach zawodowych,
- zaangażowaniem w rozwiązywanie problemów i konfliktów,
- otwartością na inicjatywy uczniów,
- opiekuńczością wobec uczniów,
- chęcią do stosowania najnowszych rozwiązań i technologii informatycznych w pracy nauczyciela,
- umiejętnością reagowania na przejawy agresji i zachowania patologiczne na terenie placówki,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- gotowością do korzystania z rad i wskazówek doświadczonych nauczycieli,
- odpowiedzialnością za wydawane sądy i opinie,
- aktywnością w podejmowaniu samokształcenia i aktualizowania wiedzy.

W sferze dydaktycznej i wychowawczej w wyniku realizacji praktyk student powinien wykazać się następującymi umiejętnościami:

- konstruowania konspektów zajęć,
- adekwatnym doбором narzędzi diagnostycznych,
- różnicowaniem pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- monitorowaniem i ocenianiu osiągnięć edukacyjnych uczniów,
- formułowaniem pytań stymulujących myślenie ucznia,
- ewaluacji własnych działań dydaktycznych i wychowawczych,
- komunikowaniem się z uczniami w różnym wieku,
- organizowania różnych form aktywności uczniów,
- doboru i oceny efektywności metod nauczania oraz dokonywania wyboru najbardziej odpowiednich środków dydaktycznych,
- planowania ciągu działań edukacyjnych nastawionych na realizację celów,
- przeprowadzania analizy materiałów wykorzystywanych na zajęciach z uwzględnieniem założonych celów,
- organizowania pracy uczniów metodą projektów,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- diagnozowania i oceny sytuacji trudnych wychowawczo oraz problemów dydaktycznych,
- wykorzystania technologii informacyjnej w pracy nauczyciela,
- samodzielnego dokształcania się,
- właściwej interpretacji aktów prawa związanych z zawodem nauczyciela.

W sferze kompetencji organizacyjnych student powinien wykazać się umiejętnościami:

- rzetelnego i systematycznego przygotowywania się do zajęć,
- prowadzenia dokumentacji pedagogicznej (dziennik lekcyjny, pozalekcyjny, arkusze, świadectwa),
- systematycznego prowadzenia dokumentacji praktyk,
- systematycznego sprawdzania prac domowych, zeszytów przedmiotowych,
- refleksyjnego udziału w spotkaniach Rady Pedagogicznej,
- współpracy z innymi nauczycielami, rodzicami i specjalistami wspomagającymi rozwój ucznia,
- przestrzegania przepisów BHP.

Końcowym działaniem nauczyciela jest napisanie opinii o przebiegu praktyk, w której zawarta zostanie ocena pracy studenta. Pomocnym w formułowaniu opinii mogą być arkusze kompetencji nauczycielskich praktykanta w zakresie sprawnego prowadzenia lekcji. By proces autorefleksji był efektywny, opiekun może skorzystać również z arkusza samooceny. Przykłady tych druków zamieszczono na końcu publikacji.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Praktyki studenckie przyczyniają się do rozwoju zawodowego nauczyciela. Dzięki nim dokonuje on sam oceny własnej pracy w roli opiekuna, uaktualnia i poszerza swoje zainteresowania, krytycznie rozwija umiejętności, co prowadzi do profesjonalnych przemyśleń i planowania dalszej pracy z dziećmi i uczniami.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

3. PRZYKŁADOWE DRUKI UŁATWIAJĄCE ODBYWANIE PRAKTYKI STUDENCKIEJ

3.1. HARMONOGRAM PRAKTYK

W szkole

Lp	Obszar działania studenta	Termin	Zaliczenie	Uwagi opiekuna praktyk
1	<p>Poznanie struktury organizacyjnej oraz zasad funkcjonowania placówki.</p> <p>A. Zapoznanie z dokumentami wewnątrzszkolnymi : statutem szkoły, WSO , regulaminami: pracy, dyżurów, klasopracowni, rady pedagogicznej, wycieczek oraz programami: wychowawczym i profilaktycznym,</p> <p>B. Zapoznanie z aktami prawnymi regulującymi prace nauczyciela: Kartą Nauczyciela, Ustawą o systemie oświaty oraz niezbędnymi rozporządzeniami MEN dotyczącymi pracy dydaktycznej i wychowawczej: Rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów...” Rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji oraz z przepisami BHP</p>			
2	Zapoznanie z dokumentacją pracy nauczyciela (dziennik lekcyjny, arkusze ocen, świadectwa, podstawa programowa, PSO) w zakresie swojego przedmiotu, plany pracy, przykładowe narzędzia pomiaru dydaktycznego, dzienniki zajęć pozalekcyjnych, opinie i orzeczenia wydawane przez PPP dotyczącymi dostosowań sposobów i warunków pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.			
3	Obserwacja zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczyciela oraz ich omawianie z wykorzystaniem arkusza obserwacji zajęć			
4	Projektowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych przez studenta (opracowanie konspektu) oraz ich omówienie z opiekunem praktyk			
5	Uczestnictwo w posiedzeniach członków rady pedagogicznej (zapoznanie z Regulaminem RP oraz sposobem protokołowania posiedzeń członków rady)			
6	Uczestnictwo w spotkaniu zespołów przedmiotowych (zapoznanie z planem pracy zespołu)			

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego
W przedszkolu

Wzór harmonogramu praktyki studenckiej w przedszkolu

Lp	Obszar działania studenta	Termin	Zaliczenie/Ocena	Uwagi opiekuna praktyk
1	Poznanie struktury organizacyjnej oraz zasad funkcjonowania placówki. A. Zapoznanie z dokumentami wewnątrzszkolnymi : statutem przedszkola, regulaminami: pracy, Rady Pedagogicznej, Rady Rodziców, wycieczek, procedurą wypadków. B. Zapoznanie z aktami prawnymi regulującymi pracę nauczyciela: Kartą Nauczyciela, Ustawą o systemie oświaty oraz niezbędnymi rozporządzeniami MEN dotyczącymi pracy dydaktycznej i wychowawczej: Rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji oraz z przepisami BHP			
2	Zapoznanie z dokumentacją pracy nauczyciela (podstawa programowa wychowania przedszkolnego, dziennik zajęć, program nauczania, plan edukacyjny roczny, plany miesięczne, arkusz obserwacji, diagnoza sześciolatka, plan pracy kół zainteresowań, ramowy rozkład dnia, plany pracy, dzienniki zajęć pozalekcyjnych, opinie i orzeczenia wydawane przez PPP dotyczącymi dostosowań sposobów i warunków pracy z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.			
3	Obserwacja zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczyciela oraz ich omawianie z wykorzystaniem arkusza obserwacji zajęć			
4	Projektowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych przez studenta (opracowanie konspektu) oraz ich omówienie z opiekunem praktyk			
5	Uczestnictwo w posiedzeniach członków rady pedagogicznej (zapoznanie z Regulaminem RP oraz sposobem protokołowania posiedzeń członków rady)			
6	Udział w zajęciach pozalekcyjnych (obserwacja i prowadzenie zajęć, zapoznanie z planem pracy oraz sposobem prowadzenia dziennika zajęć pozalekcyjnych)			
7	Spotkanie z rodzicami (student przed spotkaniem omawia z opiekunem tematykę zebrania)			
8	Udział w wycieczce szkolnej, (analiza dokumentacji potrzebnej przy organizacji wycieczki zgromadzonej przez nauczyciela zgodnie z regulaminem organizacji wycieczek)			

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

3.2. ARKUSZ OBSERWACJI LEKCJI DLA STUDENTA

w szkole

Arkusz obserwacji zajęć

Imię i nazwisko nauczyciela/studenta: .....

Klasa: .....Data.....

Przedmiot: .....

Temat lekcji: .....

Stopień realizacji celów: .....

.....

Zachowanie ogniw lekcji oraz racjonalne wykorzystanie czasu .....

.....

Dobór środków dydaktycznych i ich wykorzystanie .....

.....

Adekwatność zastosowanych metod i form pracy: .....

.....

.....

Praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: .....

.....

.....

Troska nauczyciela o poprawność języka mówionego i pisanego uczniów: .....

.....

Trudności, jakie pojawiły się na lekcji:.....

.....

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

.....

Wnioski, rady, inspiracje:.....

.....

.....

Uwagi o lekcji : .....

.....

.....

.....
(podpis studenta)

.....
(data)

.....
(podpis nauczyciela opiekuna)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

w przedszkolu

CZĘŚĆ II – OBSERWACJA ZAJĘĆ

Notatki osoby obserwującej:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Przebieg zajęcia (wnioski obserwującego):

1. Temat zajęcia (czy dobrze sprecyzowany): .....
.....
.....
2. Cele zajęcia (czy dobrze sformułowane, czy są zrealizowane):
.....
.....
3. Dobór form i metod do tematu zajęcia (czy jest prawidłowy):
.....
.....
4. Dobór treści do tematu zajęcia:
.....
.....
5. Przygotowanie się nauczyciela do zajęcia (środki dydaktyczne, estetyka):
.....
.....
6. Sposoby aktywizowania dzieci podczas zajęcia:
.....
.....
7. Utrwalenie wiadomości i umiejętności/wprowadzenie nowej wiedzy i umiejętności:
.....
.....

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
(data, podpis nauczyciela)

.....
(podpis kontrolującego)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

3.3 WZÓR OCENY

W szkole

Opinia o przebiegu praktyki pedagogicznej

Imię i nazwisko studenta:.....

Rok i kierunek studiów:.....

Termin praktyki:.....

Imię i nazwisko nauczyciela – opiekuna praktyki:.....

W ramach obowiązujących .....godzin praktyki ciągłej student odbył następujące zajęcia:

- 1) przeprowadził(-a).....lekcji.....
- 2) przeprowadził(-a).....godzin innych zajęć
w tym a) .....zajęć pozalekcyjnych
b) .....zajęć fakultatywnych
c) .....zajęć lekcji wycieczki
- 3) hospitował (-a) .....lekcje.....i .....godzin innych zajęć
- 4) uczestniczył (-a) w innych formach działalności szkoły:
w jakich?.....

I

I Relacje interpersonalne (komunikacja niewerbalna, kultura osobista, rzeczowość wypowiedzi, otwartość, umiejętność słuchania uczniów, atmosfera w czasie lekcji, reakcja na zaistniałe podczas lekcji sytuacje)

.....

.....

.....

II Przygotowanie do lekcji (przygotowanie konspektów i terminowe przedstawianie ich opiekunowi, poprawność metodyczna planowania zajęć, wykorzystanie literatury metodycznej, dydaktycznej i środków multimedialnych podczas przygotowywania się do lekcji)

.....

.....

.....

III Prowadzenie lekcji (merytoryczna poprawność treści, dobór form organizacji pracy na lekcji, rozplanowanie lekcji w czasie, tempo pracy , dostosowanie pomocy dydaktycznych do celów lekcji i poziomu uczniów, korygowanie błędów uczniów, zachęcanie do rozwiązywania problemów, różnicowanie wymagań dydaktycznych, motywowanie i rozbudzanie zainteresowań ,oceniaanie)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

.....
.....
.....

IV Zaangażowanie w pracę (autoanaliza, punktualność, obowiązkowość,
systematyczność, realizacja zadań dodatkowych powierzonych przez nauczyciela,
realizacja zadań podejmowanych przez studenta z własnej inicjatywy, wypełnianie zadań
wynikających z obowiązków nauczyciela – sprawdzanie zeszytów, prac domowych,
udział w dyżurach i inne)

.....
.....
.....

V Inne uwagi dotyczące przebiegu praktyki:

.....
.....
.....

VI Ocena praktyki (wyrażona w stopniu).....

.....
podpis opiekuna

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego
W przedszkolu

Opinia o przebiegu praktyki pedagogicznej

Imię i nazwisko studenta:.....

Rok i kierunek studiów:.....

Termin praktyki:.....

Imię i nazwisko nauczyciela – opiekuna praktyki:.....

W ramach obowiązujących .....godzin praktyki ciągłej student odbył następujące zajęcia:

- 5) przeprowadził(-a).....zajęcia edukacyjne .....
- 6) obserwował (-a) .....zajęcia.....i .....ilość zajęć
- 7) uczestniczył (-a) w innych formach działalności przedszkola:
w jakich?.....

I

I Relacje interpersonalne (komunikacja niewerbalna, kultura osobista, rzeczowość wypowiedzi, otwartość, umiejętność słuchania dzieci, atmosfera w czasie zajęć edukacyjnych, reakcja na zaistniałe podczas zajęć sytuacje)

.....
.....
.....

II Przygotowanie do zajęć edukacyjnych (przygotowanie konspektów i terminowe przedstawianie ich opiekunowi, poprawność metodyczna planowania zajęć, wykorzystanie literatury metodycznej, dydaktycznej i środków multimedialnych podczas przygotowywania się do zajęć)

.....
.....
.....

III Prowadzenie zajęć (merytoryczna poprawność treści, dobór form organizacji pracy na zajęciach dydaktycznych, rozplanowanie zajęcia w czasie, tempo pracy , dostosowanie pomocy dydaktycznych do celów zajęć i poziomu dzieci, zachęcanie do rozwiązywania problemów, różnicowanie wymagań dydaktycznych, motywowanie i rozbudzanie zainteresowań)

.....
.....
.....

IV Zaangażowanie w pracę (autoanaliza, punktualność, obowiązkowość, systematyczność, realizacja zadań dodatkowych powierzonych przez nauczyciela,

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego realizacja zadań podejmowanych przez studenta z własnej inicjatywy, wypełnianie zadań wynikających z obowiązków nauczyciela – np. dekoracje, przygotowanie środków dydaktycznych)

.....
.....
.....

V Inne uwagi dotyczące przebiegu praktyki:

.....
.....
.....

VI Ocena praktyki (wyrażona w stopniu).....

.....
podpis opiekuna

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM”
jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

3.4. OŚWIADCZENIE STUDENTA O ZACHOWANIU TAJEMNICY SŁUŻBOWEJ

.....
miejsce i data

Oświadczenie studenta o zachowaniu tajemnicy służbowej i ochronie danych osobowych

Oświadczam, że znana jest mi treść przepisów o obowiązkach pracownika o odpowiedzialności karnej za naruszenie tajemnicy służbowej lub ujawnienie osobie nieuprawnionej informacji uzyskanej w związku z wykonywaniem czynności służbowych, (Ustawa z dnia 26 czerwca 1974r. Kodeksu Pracy, Dz.U.1998rrnr 21, poz. 94 z późn. zm., art.100par.2ust. 4 i 5)

oraz obowiązkach wynikających z realizacji Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 o ochronie danych osobowych (Dz.U z 2002r. nr101., poz 926z późn. Zm. , art.24)

.....
imię i nazwisko oraz podpis osoby składającej oświadczenie

.....
seria i numer dowodu osobistego

.....
imię i nazwisko oraz podpis osoby przyjmującej oświadczenie

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

3.5. ARKUSZ KOMPETENCJI NAUCZYCIELSKICH PRAKTYKANTA

Kompetencje nauczycielskie praktykanta w zakresie prowadzenia lekcji

Proszę wstawić X w polu, które najlepiej opisuje typowe lub najczęściej obserwowane zachowania praktykanta.

Brak – brak sytuacji do oceny tego obszaru w trakcie zajęć

0 – poważne zastrzeżenia do zachowania praktykanta w tym obszarze

1 – odpowiada oczekiwaniom nauczyciela

2 – rozwija się satysfakcjonująco

3 – profesjonalnie i twórczo

Opis działań studenta	brak	0pkt.	1pkt.	2pkt.	3pkt.	Uwagi
I Kompetencje merytoryczne praktykanta						
1.Posiada umiejętność dostosowania wiedzy do możliwości uczniów.						
2.Samodzielnie łączy treści przedmiotowe z treściami innych przedmiotów.						
3.Swobodnie odpowiada na zadawane przez uczniów pytania.						
4.Potrafi poprawić popełnione przez uczniów błędy merytoryczne.						
II Umiejętność planowania i kierowania lekcją						
1.Samodzielnie przygotowuje konspekt lekcji.						
2.Poprawnie określa ogólne i szczegółowe cele lekcji.						
3.Zapoznaje uczniów z tematem, planem i celami lekcji.						
4.Jasno tłumaczy omawiane zagadnienia.						
5.Zachowuje ciągłość w prezentacji materiału.						
6.Podaje przykłady ilustrujące omawiane zagadnienia.						
7.Prosi uczniów, by podali przykłady ilustrujące omawiane zagadnienia.						
8.Upewnia się, czy stosowane słownictwo jest zrozumiałe.						
9.Przeznacza czas na zadawanie pytań.						
10.Podsumowuje przeprowadzoną lekcję.						
11.Tłumaczy wykonanie zadania domowego.						
12.Potrafi zrealizować lekcję wg zaplanowanego scenariusza w wyznaczonym czasie.						

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

13. Stosuje różnorodne formy pracy.						
14. Stosuje aktywizujące metody nauczania.						
15. Dostosowuje metody pracy i pomoce dydaktyczne do różnych stylów uczenia się uczniów.						
16. Przygotowuje ciekawe pomoce dydaktyczne.						
17. Stawia pytania otwarte, problemowe.						
18. Zachęca uczniów do stawiania pytań.						
19. Stwarza możliwość poszukiwania i rozwiązywania problemów przez uczniów.						
20. W miarę potrzeby wprowadza modyfikacje do planu lekcji.						
21. Nie boi się innowacji, stara się wprowadzać własne pomysły.						
III Ocenianie i ewaluacja						
1. Jasno określa zasady oceniania pracy (zgodne z PSO).						
2. Stosuje różne metody oceniania.						
3. Przekazuje uczniom informację zwrotną na temat ich działań.						
4. Chętnie przyjmuje udzielane informacje zwrotne, szczegółowo analizuje popełniane błędy i szuka sposobów doskonalenia własnego warsztatu pracy.						
IV Autoprezentacja						
1. Prezentuje pewność i spokój na zajęciach.						
2. Mówi głośno i wyraźnie.						
3. Swobodnie porusza się po klasie.						
4. Przejawia zainteresowanie tematem.						
V Kontakt z klasą						
1. Przejawia pozytywny stosunek do uczniów.						
2. Stara się nawiązać kontakt z klasą.						
3. Uważnie słucha wypowiedzi uczniów.						
VI Motywowanie uczniów						
1. Stara się wzbudzić zainteresowanie tematem.						
2. Wprowadzając nowe treści odwołuje się do wiedzy poprzedniej uczniów.						
3. Informuje uczniów o celu wykonywanych zadań.						
4. Zachęca do pracy przez pochwały.						

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

5.Wzmacnia pozytywne zachowania uczniów na lekcji.						
VII Utrzymanie dyscypliny						
1.Ustala z uczniami jasne zasady pracy na lekcji.						
2.Szybko, nie zakłócając lekcji, reaguje w sytuacjach naruszania ustalanych reguł.						
3.Uczniów zakłócających przebieg lekcji aktywizuje przez działanie.						
4.Mówi o swoich uczuciach, gdy zachowanie uczniów stanowi dla niego problem.						
VIII Indywidualizacja w nauczaniu						
1.Zwraca się do uczniów po imieniu.						
2.Docenia pomysły uczniów.						
3.Stwarza możliwość pracy indywidualnej.						
4.W miarę potrzeby różnicuje tempo pracy uczniów i trudność wykonywanych zadań.						

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

4. WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH AKTÓW PRAWNYCH OBOWIĄZUJĄCYCH NAUCZYCIELA

Poniżej wymieniono wybrane witryny internetowe, na których odnaleźć można wyselekcjonowane akty prawne obejmujące jedynie zagadnienia istotne z punktu widzenia placówek oświatowych:

- www.prawo.vulkan.edu.pl
- www.literka.pl
- www.znp.edu.pl
- www.abc.com.pl

Ponadto zamieszczane tam są analizy zmian tych przepisów, komentarze i interpretacje.

W rozdziale tym zostaną także wymienione wybrane zbiory aktów prawnych niezbędne w pracy nauczyciela i pedagoga. Łatwy dostęp do ustaw oraz rozporządzeń pozwoli Państwu na bieżąco radzić sobie z wątpliwościami prawnymi oraz wskaże właściwą drogę postępowania, a przez to zagwarantuje bezpieczeństwo i komfort Państwa pracy.

Ustawy:

- Karta nauczyciela, której struktura składa się z następujących rozdziałów:
  - Rozdział I Postanowienia wstępne
  - Rozdział II Obowiązki nauczycieli
  - Rozdział III Wymagania kwalifikacyjne
  - Rozdział IIIa Awans zawodowy nauczycieli
  - Rozdział IV Nawiązanie, zmiana i rozwiązanie stosunku pracy
  - Rozdział V Warunki pracy i wynagrodzenie

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozdział VI Nagrody i odznaczenia
- Rozdział VII Uprawnienia socjalne i urlopy
- Rozdział VIIa Finansowanie doksztalcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli
- Rozdział VIII Ochrona zdrowia
- Rozdział IX Dzień Edukacji Narodowej
- Rozdział X Odpowiedzialność dyscyplinarna
- Rozdział XI Uprawnienia emerytalne
- Rozdział XIa Przepisy szczególne
- Rozdział XII Przepisy przejściowe i końcowe
- Ustawa o systemie oświaty składa się z następujących rozdziałów
  - Rozdział I Przepisy ogólne
  - Rozdział II Wychowanie przedszkolne, obowiązek szkolny i obowiązek nauki
  - Rozdział III Zarządzanie szkołami i placówkami publicznymi
  - Rozdział IV Społeczne organy w systemie oświaty
  - Rozdział V Organizacja kształcenia, wychowania i opieki w szkołach i placówkach publicznych
  - Rozdział VI Zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczyciela
  - Rozdział VII Finansowanie szkół i placówek publicznych
  - Rozdział VIII Szkoły i placówki niepubliczne

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozdział VIIIa Pomoc materialna dla uczniów
  - Rozdział IX Przepisy szczególne
  - Rozdział X Zmiany w przepisach obowiązujących
  - Rozdział XI Przepis przejściowe i końcowe
- Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r.- o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela
  - Ustawa z dnia 9 maja 2007 r. - o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela
  - Ustawa z dnia 11 kwietnia 2007 r. – o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw
  - Ustawa z dnia 26 stycznia 2006 r. - o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o podatku dochodowym (Dz.U. z 2006 r. Nr 46, poz. 328)
  - Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela. (Dz.U. z 2005r. Nr 167, poz. 1397)
  - Ustawa z dnia 6 maja 2005 r. - o zmianie ustawy o pracownikach samorządowych, ustawy o samorządowych kolegiach odwoławczych i ustawy o systemie oświaty. (Dz.U. z 2005r. Nr 122, poz. 1020)
  - Ustawa z dnia 16 grudnia 2004 r. - o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. (Dz.U. z 2004r. Nr 281, poz. 2781)
  - Ustawa z dnia 15 lipca 2004 r. - o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw. (Dz.U. z 2004r. Nr 179, poz. 1845)
  - Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. - o systemie informacji oświatowej (Dz.U. z 2004r. Nr 49, poz. 463)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. - o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw. (Dz.U. z 2003r. Nr 137, poz. 1304)
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2000 r. - o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela, ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, ustawy o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy, ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej. (Dz.U. z 2000r. Nr 122, poz.1323)
- Ustawa z dnia 12 września 2002 r. - zmieniająca ustawę o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw, ustawę o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw oraz ustawę o zmianie ustawy o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw. (Dz.U. z 2002 r. Nr 152, poz. 1267)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. - o zmianie ustawy o systemie oświaty. (Dz.U. z 2002 r. Nr 141, poz. 1185)
- Ustawa z dnia 17 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela. (Dz.U. z 2002r. Nr 4, poz. 32)
- Ustawa z dnia 21 listopada 2001 r. - o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego. (Dz.U. z 2001r. Nr 144, poz. 1615)
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. - o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela. (Dz.U. z 2001r. Nr 128, poz. 1404)
- Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego, ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw. (Dz.U. z 2001r. Nr 111, poz. 1194)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Ustawa z dnia 8 grudnia 2000 r. - o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną oraz ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego. (Dz.U. z 2000r. Nr 122, poz.1312)
- Ustawa z dnia 18 lutego 2000 r. - o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw. (Dz.U. z 2000r. Nr 19, poz.239)
- Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego. (Dz.U. z 1999r. Nr 12, poz.96)

Rozporządzenia:

- Rozporządzenie MEN z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa
- Rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach
- Rozporządzenie MEN z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego
- Rozporządzenie MEN z dnia 10 sierpnia 2009 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania nagród dla nauczycieli
- Rozporządzenie MEN z dnia 10 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów szkół i placówek, w których nie tworzy się rad rodziców
- Rozporządzenie MEN z dnia 10 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rod

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie MEN z dnia 28 lipca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego
- Rozporządzenie MEN z dnia 27 lipca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad
- Rozporządzenie MEN z dnia 16 lipca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji
- Rozporządzenie MEN z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie warunków wynagradzania egzaminatorów za udział w przeprowadzaniu sprawdzianu i egzaminów oraz nauczycieli akademickich za udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego
- Rozporządzenie MEN z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników
- Rozporządzenie MEN z dnia 31 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych
- Rozporządzenie MEN z dnia 23 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych
- Rozporządzenie MEN z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie MEN z dnia 24 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego
- Rozporządzenie MEN z dnia 20 lutego 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. - w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (*wchodzi w życie w dniu 30 stycznia 2009 r.*)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 września 2008 r. - w sprawie Kapituły do Spraw Profesorów Oświaty
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2008 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 czerwca 2008 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania.
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2008 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008 r. - w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz. U. z dnia 16 listopada 2007 r. Nr 214, poz. 1580)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 października 2007 r. - w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: fototechnik, mechanik-monter maszyn i urządzeń, modelarz odlewniczy, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, operator maszyn i urządzeń odlewniczych, technik górnictwa odkrywkowego, technik górnictwa podziemnego, technik ochrony środowiska, technik odlewnik i technik technologii drewna (Dz. U. z 16 listopada 2007 r. Nr 213, poz. 1569)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 sierpnia 2007 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu uprawnień i obowiązków nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w niepublicznych przedszkolach i niepublicznych placówkach prowadzonych przez kościelne osoby prawne
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r. - w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego
- Rozporządzenie w sprawie oceniania - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. z 2007 r. nr 83, poz. 562)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2007 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2006 r. - w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 listopada 2006 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 listopada 2006 r. - w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: kaletnik, kominiarz, kuśnierz, monter konstrukcji budowlanych, obuwnik, operator obrabiarek skrawających, technik archiwista, technik hotelarstwa, technik księgarstwa i technik obsługi turystycznej
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2006 r. - w sprawie wzoru oraz trybu wystawiania legitymacji służbowej nauczyciela
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2006 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli. (Dz.U. z 2006r. Nr 154, poz. 1099)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006 r. - w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych. (Dz.U. z 2006r. Nr 126, poz. 897)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 31 marca 2006 r. - w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: blacharz, blacharz samochodowy, koszykarz-plecionkarz, kucharz, mechanik pojazdów samochodowych, monter kadłubów okrętowych, technik bezpieczeństwa i higieny pracy, technik pożarnictwa, technik technologii wyrobów skórzanych i złotnik-jubiler. (Dz.U. z 2006r. Nr 62, poz. 439)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 24 marca 2006 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów, sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślania egzaminatorów z ewidencji. (Dz.U. z 2006r. Nr 52, poz. 382)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 marca 2006 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy. (Dz.U. z 2006r. Nr 43, poz. 293)
- Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 27 października 2005 r. - w sprawie orzekania o potrzebie udzielenia nauczycielowi urlopu dla poratowania zdrowia. (Dz.U. z 2005r. Nr 233, poz. 1991)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 października 2005 r. - w sprawie egzaminów na tytuły czeladnika i mistrza w zawodzie, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych. (Dz.U. z 2005r. Nr 215, poz. 1820)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 maja 2005 r. - w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na ekspertów wchodzących w skład komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień zawodowy, sposobu prowadzenia listy ekspertów oraz trybu wpisywania i skreślania ekspertów z listy. (Dz.U. z 2005r. Nr 104, poz. 873)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 2 lutego 2005 r. - w sprawie dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagrodzenia za godziny nadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej. (Dz.U. z 2005r. Nr 22, poz. 182)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 28 stycznia 2005 r. - w sprawie dodatków do wynagrodzenia zasadniczego dla nauczycieli mianowanych i dyplomowanych zatrudnionych na stanowiskach, na których wymagane są kwalifikacje pedagogiczne, w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisjach egzaminacyjnych. (Dz.U. z 2005r. Nr 22, poz. 180)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 stycznia 2005 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. (Dz.U. z 2005r. Nr 19, poz. 165)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości oraz szczegółowych zasad przyznawania i wypłacania nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej. (Dz.U. z 2004r. Nr 281, poz. 2791)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad ustalania wynagrodzenia oraz ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy nauczycieli. (Dz.U. z 2004r. Nr 264, poz. 2634)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. - w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U. z 2004r. Nr 260, poz. 2593)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 listopada 2004 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie wynagradzania nauczycieli zatrudnionych w publicznych szkołach i szkolnych punktach konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2004r. Nr 242, poz. 2419)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 września 2004 r. - w sprawie wynagradzania nauczycieli zatrudnionych w publicznych szkołach i szkolnych punktach konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej. (Dz.U. z 2004r. Nr 210, poz. 2138)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 marca 2004 r. - w sprawie ramowego programu szkolenia kandydatów na egzaminatorów, sposobu prowadzenia ewidencji egzaminatorów oraz trybu wpisywania i skreślania egzaminatorów z ewidencji. (Dz.U. z 2004r. Nr 47, poz. 452)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 grudnia 2003 r. - w sprawie akredytacji placówek doskonalenia nauczycieli. (Dz.U. z 2003r. Nr 227, poz. 2248)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 grudnia 2003 r. - w sprawie dopuszczalnych form realizacji czwartej godziny obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego. (Dz.U. z 2003r. Nr 217, poz. 2128)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 6 listopada 2003 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. (Dz.U. z 2003r. Nr 210, poz. 2041)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 października 2003 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie praktycznej nauki zawodu. (Dz.U. z 2003r. Nr 192, poz. 1875)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 października 2003 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze, w poszczególnych typach szkół i placówek. (Dz.U. z 2003r. Nr 189, poz. 1854)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 października 2003 r. - w sprawie regulaminu konkursu na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki i trybu pracy komisji konkursowej. (Dz.U. z 2003r. Nr 189, poz. 1855)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 czerwca 2003 r. - w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: cukiernik, mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych, monter-instalator urządzeń technicznych w budownictwie wiejskim, ogrodnik, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, piekarz, rolnik, rybak śródlądowy, rzeźnik-wędliniarz, technik agrobiznesu, technik hodowca koni, technik inżynierii środowiska i melioracji, technik mechanizacji rolnictwa, technik ogrodnik, technik pszczelarz, technik rolnik, technik rybactwa śródlądowego, technik technologii żywności i technik żywienia i gospodarstwa domowego. (Dz.U. z 2003r. Nr 159, poz. 1540)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 30 lipca 2003 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia w profilach kształcenia ogólnozawodowego. (Dz.U. z 2003r. Nr 143, poz. 1391)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 6 maja 2003 r. - w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze, w poszczególnych typach szkół i placówek. (Dz.U. z 2003r. Nr 89, poz. 826)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2003 r. - w sprawie warunków i trybu tworzenia, przekształcania i likwidowania oraz organizacji i sposobu działania placówek doskonalenia nauczycieli, w tym zakresu ich

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego działalności obowiązkowej oraz zadań doradców metodycznych, warunków i trybu powierzania nauczycielom zadań doradcy metodycznego. (Dz.U. z 2003r. Nr 84, poz. 779)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 kwietnia 2003 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie profili kształcenia ogólnozawodowego. (Dz.U. z 2003r. Nr 86, poz. 798)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 lutego 2003 r. - w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. (Dz.U. z 2003r. Nr 49, poz. 411)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 listopada 2002 r. - w sprawie szczegółowego zakresu uprawnień i obowiązków nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w niepublicznych przedszkolach i niepublicznych placówkach prowadzonych przez kościelne osoby prawne. (Dz.U. z 2002r. Nr 204, poz. 1722)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 września 2002 r. - w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. (Dz.U. z 2002r. Nr 155, poz. 1288)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lipca 2002 r. - zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. (Dz.U. z 2002r. Nr 121, poz. 1037)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 lipca 2002 r. - w sprawie praktycznej nauki zawodu. (Dz.U. z 2002r. Nr 113, poz. 988)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 27 czerwca 2002 r. - w sprawie rodzajów szkół, których uczniowie podlegają obowiązkowi odbywania przysposobienia obronnego oraz organizacji jego odbywania. (Dz.U. z 2002r. Nr 113, poz. 987)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. - w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji. (Dz.U. z 2002r. Nr 23, poz. 225)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 stycznia 2002 r. - w sprawie profili kształcenia ogólnozawodowego. (Dz.U. z 2002r. Nr 8, poz. 65)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 22 listopada 2001 r. - w sprawie sposobu i warunków prowadzenia wszczętych i niezakończonych postępowań kwalifikacyjnych na stopnie specjalizacji zawodowej nauczycieli (Dz.U. z 2001r. Nr 140, poz. 1579)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 30 października 2001 r. - w sprawie szczegółowych zasad ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniających nauczyciela do nagrody jubileuszowej oraz szczegółowych zasad jej obliczania i wypłacania. (Dz.U. z 2001r. Nr 128, poz. 1418)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2001 r. - w sprawie wysokości oraz szczegółowych zasad przyznawania i wypłacania nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej. (Dz.U. Nr 56, poz. 585)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 grudnia 2000 r. - w sprawie szczegółowych zasad udzielania nauczycielom urlopów dla dalszego kształcenia się, dla celów naukowych, artystycznych, oświatowych i z innych ważnych przyczyn oraz ulg i świadczeń związanych z tym kształceniem, a także organów uprawnionych do ich udzielania. (Dz.U. z 2001r. Nr 1, poz. 5)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2000 r. - w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego (Dz.U. z 2000r. Nr 98, poz.1066)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2000 r. - w sprawie dodatków oraz wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej, a także w sprawie dodatku motywacyjnego i służbowego dla nauczycieli zatrudnionych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych w urzędach organów administracji rządowej, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, okręgowych komisjach egzaminacyjnych oraz w jednostkach organizacyjnych sprawujących nadzór pedagogiczny (Dz.U. z 2000r. Nr 83, poz.943)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 września 2000 r. - w sprawie szczegółowych zasad nadawania Medalu Komisji Edukacji Narodowej, trybu przedstawiania wniosków, wzoru medalu, trybu jego wręczania i sposobu noszenia (Dz.U. z 2000r. Nr 99, poz.1073)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. - w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz.U. z 1999r. Nr 67, poz.756)

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego

LITERATURA

- Babiuch M.: *Jak współpracować z rodzicami „trudnych” uczniów*, Warszawa 2002.
- Barns D., *Nauczyciele i uczniowie. Od porozumienia się do kształcenia*, Warszawa 1988.
- Bukała W, *Bhp w szkole*, wyd. Oddk Gdańsk Oliwa 2008.
- Delmanowicz W i P *Bezpieczeństwo i ochrona pracy w szkole*, wyd. Centrum Ochrony Pracy i Biznesu Consultrix Lublin 2007.
- Dzierzgowska I.: *Rodzice w szkole – poradnik dla dyrektorów szkół, nauczycieli i rodziców*, Warszawa 2000.
- Faber A., Mazlish F.: *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły.*, Poznań 1998.
- Filipczuk H.: *Rodzice i dzieci najmłodsze*, Warszawa 1988.
- Garstka T., Marszałek J.: *Nauczyciel na starcie (Rozwój Zawodowy Nauczyciela) Lista polecanych lektur. - Lista rekomendowanych ośrodków. Praktyczny poradnik dla nauczycieli rozpoczynających pracę w zawodzie*, Warszawa 2000.
- Gaś Z. B.: *Doskonalący się nauczyciel: psychologiczne aspekty rozwoju profesjonalnego nauczyciela*, Lublin 2001.
- Gurbiel E., Hardt-Olejniczak G., Kołczyk E., Krupicka H., Sysło M.M.: *Komputery, informatyka, komunikacja i technologia informacyjna*, Wrocław 1998.
- Jodłowska B.: *Start-szok zawodowy-twórcza praca nauczyciela klas początkowych*, Warszawa 1991.
- Kobyliński W.: *ABC-organizacji pracy nauczyciela*, Warszawa 1984.
- Kordziński J., *Hospitacja może być przydatna*, Warszawa 2004.

Projekt „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego
Kosińska E., *Mądrze i skutecznie: zasady konstruowania szkolnego programu profilaktyki*, Kraków 2002.

Kozłowska A., *O czym rozmawiać z rodzicami?*, „Życie szkoły” 1994 nr 1.

Królikowski J., *Opiekun nauczyciela : teoria, refleksja, praktyka poradnik*, Warszawa 2002.

Mika - Bednarczyk G., *Trudności we współpracy nauczycieli i rodziców*, „Życie Szkoły” 1993 nr 1

Nowak A., *Spotkania z rodzicami. Jak uatrakcyjnić tradycyjną wywiadówkę*, Poznań 2000.

Perry R., *Teoria i praktyka. Proces stawania się nauczycielem*, Warszawa 2000.

Rączkowski B. *BHP w praktyce*, wyd. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o. Gdańsk 2009.

Sawicka A., *Współpraca z rodzicami*, Warszawa 1992.

Siemieniecki B., *Komputery i hipermedia w procesie edukacji dorosłych*, Toruń 1999.

Siemieniecki B., Lewandowski W., *Internet w szkole*, Toruń 1999.

Sowińska D., *Warsztat pracy opiekuna stażu i stażysty oraz zadania nauczyciela kontraktowego*, Toruń 2001.

Skrzydlewski W., *Niektóre zagadnienia teorii mediów edukacyjnych*, Pod red. W. Stryjowskiego, Poznań 1998.

Szymańska J., *Programy profilaktyczne: podstawy profesjonalnej praktyki*, Warszawa 2000.

Taraszkiewicz M., *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Warszawa 2001.

Witek S., *Jak osiągnąć sukces zawodowy?*, Jelenia Góra 1999.

Żrałko J., Małgorzata Mirkowska *Szkolne problemy bhp. Vademecum – Bezpieczna szkoła*, wyd. ZNP Zielona Góra 2002.

